

અધુરું
વા
રી
ની
ક
ક
વ
ણી

અધુરી કપાલ કેળવણીના

અકાળાં પરીણામનો

પાઠ દાખવતી એક

ઉત્તમ વાર્તા.

—●—
મટ કતી:—

રતનશાહ એફ. અબારીઆ.

અમલકે-વિજાગ્રામ, કેવરી.

મારકેટ મુંબઈ.

વાર્તા વિભાગ પુસ્તક દરે મું.

કીમત....એ....આના.

તદન મહત્.

શારીરીક શાસ્ત્રને સમજાવનાર, તંદુરસ્તીનાં નીયમો બતાવનાર, ઉત્તમ સંતતી પેદા થવાનું સાધન કહેનાર અને શરીરના રાગોને મટાડી શરીર બળવાન બનાવવાનો ઉપદેશ આપનાર જીંદગીનું અમૃત નામનું વૈદ્યકીય પુસ્તક ૫૬) પાનાનું જે કાષ્ઠ એક પોસ્ટ કાર્ડ લખી મંગાવે તેને મહત મોકલાય છે. પુસ્તક મલવાનું ઠેકાણું:—

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય રાજકોટ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીયારટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૨૫૫૫ કિમન ૦૪.૦

વંશનામ કુંવા શિળા કેપા.૧

વર્ગિક ૬-૧૩

લાવવા માટે આ લેપ ફોલ્ડમંદ મલાય છે. આઉસ એકની કબીના રૂપીઆ આદ.

ડાક્ટર કાલીદાસ મોતીરામ-રાજકોટ-કાઠીયાવાડ

મુંબઈમાં હવા મલવાનું ઠેકાણું:—

મેશર્સ કેમ્પ એન્ડ કું. લીમીટેડ તથા

કાફર મારકેટની અંદર અચારીઆની દુકાન ઉપર.

કુંવારીની કેળવણી

અધુરી કપાત્ર કેળવણીના અકાળાં પરીણામનો
પાઠ દાખવતી એક ઉત્તમ વાર્તા.

લેખક—દારબશા જ. વાડીયા,

“વાર્તાવિભાગ,” ડૉ. કાફરડ મારકેટ અંદર; મુંબઈ, ૧.

અધુરા જ્ઞાનની ફીશીયારી, કરે ઘેલો યા અન્નારી,
તરસ દોયલો પીળે પુર, નતો એલમ વાવથી રહેજે દુર.

અંકરણ—૧ હું.

ટખણ પાસેની એક ખુરશી પર કેશરી ગમ પીઠ કરી જગો છાપું
વાંચતો હતો, વળી તેજ મુજબ સોફા પર કેશરી જગાભાઈ ગમ પીઠ કરી
“વાર્તા વિભાગ”ની એક વાર્તાની ચોપડી વાંચતી બેઠી હતી. બંને એક
બીજાં ગમ આડી આંખે જોઈ રહ્યાં હતાં. અત્રે હિંદુ રીતભાતથી દરેક
ઉલટી એટલે હદ બાહેરની સુંધરેલી રિયતી હતી.

જગુને આમ બાડી આંખે જોતો જોઈ ગુસ્સાથી ચોપડી પછાડી ઉભી
થઈ ને કેશરી બોલવા લાગી “જગુ, મેં તને કેટલીવાર કહ્યું કે તારે મારી
સામે જોવું જ નહીં. છતાં—

પણ તેં જો મારી સામે જોવા કાશેશ કરી ન હોત તો તું પણ મને
જોમ કરતો જોઈ શકતેજ કેમ ? મારે પહેલી તો તું જ ગુનેહમાર છે. કેમ
ખરી વાત ને ?” જગાભાઈએ ટકોરના તોરમાં કહ્યું.

“હું ગમે તે કહું તો તારે સોની પંચાત ? મેં તને કહ્યું તેમ તારે
કરવું જોઈશે. કેશરીએ રખાખથી લાચની આંખથી બતાવી કહ્યું.

“અને હું કહું તે પ્રથે તારે ખ્યાન આપવા જરા પશુ તરફી જોવ
જરર પશુ નહીં, જોમજ ને ?”

“નીશંક, મને જેમ ગમે તેમ કહું, જોમાં જોડું શું છે ? કાલે તો
પુંજ કહેશે કે કુવામાં પડ, તો તે પશુ મારે કરવાનું કે ?”

“કેશરી ? એવો ગંજીર ગુન્હો તારો થયો નથી કે હું તને કુવામાં
પડવા કહું ! હું તો તને બેડમીન્ટન, અને ટેનીસ પર લક્ષ જોડું આપવાનું
કહું છું. પીઆના પર જોછી પ્રેક્ટીસ કરવા કહું છું સમજીને ?” જગુએ
ટીકાના તેજબાણ ચાલુજ રાખ્યા.

“વોટ કુ યુ મીન બાય થેટ ? જો બધાનો ઈગરો પુરખોનોજ છે ?
શા માટે બેરાંજો ટેનીસ અને બેડમીન્ટન ન રમે ? શા માટે લેડીઝ પીઆના
પર પ્રેક્ટીસ જોછી કરે ?” કેશરી હમાર હસકેરાછને બોલી.

“જોટલા માટેજ કે લગ્ન પછી ઓઝોઝો ધર સંસાર માંડવો અને
ધર ચલાવવું, ધર કેળવણી પશુ થોડી થોડી લેતા રહેવું એવી માત્ર મારે
તને સુચના કરવી, તે પશુ મારો ગુન્હો કે ?”

“જોટલો ? શું તું મને પરણી તારા ધરની ગુલામડી બનાવવા માગે છે ?

“ના—ના, મારી અને મારા ધરની રાણી !”

“તારા ધરની રાણી ?” તીરસ્કારથી હસીને કેશરીએ પુછ્યું. “રાટલી
ટીપવા માટે પાણી જરવા માટે, વાસીદુ વાળવા માટે, વાસણો હિંમળવા
માટે, અરે વાહરે રાણી ! તો જોમજ કહેની કે રામા અને ધાટીનો ખરચ
બચાવવા મને પરણવા માગે છે ?”

“કેશરી સમજ, કદાચ એવા કામ ઓઝોને—અરે તારે ફાળે આવે, તો
જોમાં તારે શા માટે શરમાવું જોઈએ ?”

“જેજ, હું સમજી શકતો નથી કે, એક આપણી શાંતિની સંસારનો
આદેશ તું ધારે છે જોટલો નીચો, કે હલકો નથી:—ઓઝોની સ્વતંત્રતાને
ખરાબ કરનાર કામદો નથી આપણા ધર્મમાં આપણે છુટથી ફરી ફરી
જાકીએ તેમ છે, પશુ ધરના કામ પછીજ., સમજી ને ?” જમાબાઈ શેરના
સવાશેર નીવડ્યા !

“ના—ના, જોમાં તો માત્ર એવા કામદાઓ છે કે જેથી ઓઝો સદાની
દાસી બની, પુરખોના કુકમો હિંમળતી રહે, રમવાની ઢાંચ બની જોમની
વાસનાને પોષતી રહે, ટુંકમાં પુરખ નચાવે તેમ નાચે, જોટલુંજ કે કંઈ
બીજું ?” કેશરી વાતેવાતમાં હમાર રોસે ચઢી !

ફેવરીટ, અને વાર્તા કારણથી બધું જાણનાર બાકરની કમને વેચે છે. [૫]

“અગ્રેજ કુળવણી, અને પાશ્ચિમાત્ય વાતાવરણમાં રમતી તું અત્યારે એનું રહસ્ય સમજી નહિ પશ્ય શકે!” જમાએ ચોખા ચાલુ રાખ્યા.

“મારે એ સમજવાની દરકાર પશ્ય નથી.”

“ત્યારે તો તું જ્યાં સુધી એ સમજતી થાય ત્યાં સુધી આપણા સમનો પ્રોગ્રામ પશ્ય મુલતવી રાખવો સારો છે.

“શા માટે?” ફેવરીટએ આશ્ચર્ય થઈ પૂછ્યું.

“આપણે એક ખીજના વિચારો એક સરખા કરી શકતા નથી એટલે એવા વિરોધી વિચારોના તોફાન સાગર વચ્ચે આપણાં જોડાંની જીવનની હોઠી (નાવ) સલામત પાર ઉતરશે?”

“એ તારે જોવાનું છે! જગુ, મારી ધૃષ્ટિ વિરુદ્ધ આગ્રહ ન કરવાનું હું કહું એમાં ખોટું શું છે?”

“ધરની કુળવણી લેવાનો આગ્રહ એ શું લાગતું નથી?”

“ધરની કુળવણી બધને મારે શું કરવું છે? મારે ક્યાં રોટલી વણવા એસવાનું છે કે પાણી ભરવા જવાનું છે?”—ફેવરીટે રસોઈને નામેજ રાસ ભરાણું!

પ્રકરણ—૨ જી.

“હંમેશાં કાંઈ એવી મોટાઈ ટકવાની નથી; ફેવરીટ, કાંણે જોઈ છે કાલ?”

“તું મને વાત કરતાં કાંઈ ન વલ્યું ત્યારે ત્રાપ આપે છે! મને ખબર નહતી કે જેની સાથે હું પરણવા તૈયાર થઈ છું તે આવો કંગાળ હશે?” ફેવરીટ ખીજણી!

“ફેવરીટ, શું કરે? જે સાચા પ્રેમે હું તને ચાહું છું તે પ્રેમ આ અપમાન મળી જવાની દરજ્જા પાડે છે.”

“શા માટે અમોલો રહે છે? તારાથી થાય તે કરી લે જે આજથી તારે મારે કાંઈ સંબંધ નથી, એ સમજી લેજે, કોઈ ગામડાવણુ લાવજે કે જે તારા કહેવા પ્રમાણે ચાલી તને રોટલા ખવાડશે.” ફેવરીટે રોકડે રોકડું પરખાવ્યું.

“આજે તો જાઉં છું, પણ એક દિવસ એવોયે ઉમરો, જ્યારે આ ગરીબ જગુ વારેવારે તારા હૃદયમાં મુલિ જની આજના આ દિવસની યાદ આપશે!”

૧] આવી હજારો વાર્તા તથાકાળે જ પરી જાય છે તેનો ભેદ શું ? એક વાર્તા વાંચી જાય

કેશરી આ સાંભળી હતી પડી, “તારી યાદ શા માટે મને આવે ? શું તથા મારી પાસે ? સુંદરતા, સ્વતંત્રતા, ધન, દોલત, સત્તા બધું છે, તો તારાથી સુંદર ચાહનારાઓ સતરસો મળી રહેશે, તું એકલો જ છે ?”

હપલી વાતો બન્ને ભવિષ્યના પત્ની-પત્ની વચ્ચે ચાલતી હતી તેટલાં કેશરીનો એક જુનો મિત્ર બાલુ ત્યાં આવી લાગ્યો. અને તેણે બન્નેની વાતચીતમાં કેશરી બોલી હતી કે “તારાથી સુંદર સતરસો મળી રહેશે” તેનો પ્રતીયુક્તર આપતાં બાલુ બોલ્યો “વહાલી કેશર, જ્યાં મધ હોય ત્યાં માખો સાત નહિ પણ સતરસો આવી બેસશે. ગુલાબને પણ શરમાવે એવા આ ગાલ પર શું જતો ભરો એક નહિ પણ અનેક મળી રહેશે. “બાલુ બાંગડ અને લકડો હતો. પોતે કડકો છતાં શ્રીમંત હોવાનું ડાલ ધાલવા પહેરવેશ પણ હાઈકલાસ રાખતો હતો. તેને પવન બેઠ પીઠ ફેરવી.

“કાં જગુભાઈ બેયું ? વાત કરતા કેટલા મળે છે ? આ સતરસો માહેલો પ્રથમ એકતો અહીં જ મળ્યો, હવે ગણતા બવો !”

“બેવાનું એ જ બાકી છે કે એમાંથી કેટલા ફળે છે અને બાલુને આવું બોલતો બેઠ જગુભાઈ રીશાધને ત્યાંથી ચાલી ગયો.

તે પછી બાલુભાઈએ ચાળા કરવા માંડ્યા, સાઈં ચડું એને કાઢ્યો. પણ એને લાત મારી કાઢવાનું મને કહ્યું હોત તો પણ કાંઈ વાંધો નહતો !”

“બાપડો ગરીબ છે, એતો એની ગરીબીના જ વિચારમાં રમતો હોયને ? મને કહે છે, ‘તું ટેનીસ, બેડમીન્ટન અને પીયાનો છોડી, ધરતું કામકાજ શીખ એમ કદી બને ખરું, હેં ! ડીઅર બાલુ !”

“અરરર ! ધરતું કામકાજ સીખો કરે આ જમાનામાં ! એ તો પહેલા નંબરની મુખાઈ ! માઈ માને તો તું ક્રીકેટ, હોકી, અને ફુટબોલની પણ જેમ શીખી, જગતને તારી ર્પોર્ટસમેન સ્પીરીટ દેખાડી આપ ! એટલું જી બાકી શા માટે રાખવું ?” બાલુએ ટપેલું ચઢાવ્યું !

મારો પણ એવો જ કાંઈ વિચાર છે આ વાત ચાલતી હતી તેટલાં કેશરીના પિતાશ્રી સર પરશોતમદાશ પટેલ ત્યાં કાંઈ કામસર આવી લાગ્યા. તેઓએ પોતાની દીકરી કેશરી સાથે વાત કરતા જગમોહનને લાગ્યો હતો. જગા વિષે તેમનું સાઈં મત હતું તેથી આવતાંની સાથે પોતાની પુત્રી કેશરીને તેણે પુછ્યું “કેમ કેશરી જગમોહન ગયો ?”

“હા, પપા ! અને તે—”

હીરમાં ચીમી સચડું ને સાચી માનીવું વાંચન કરું ૧-“ફેવરીટ” માસિક. ૧૭

“ગયો, ગયો, હંમેશને માટેજ બાપડો ગયો.” બાલુએ તેણીને બોલતા અટકાવી વચમાંજ જગમોહને પરશોતમદાસને માટે હંડા કર્યો.

“એટલે શું થયું?”

“પરશોતમ શેઠ, આ વીશમી સદી આવી છે, પણ હજી એના વિચારો તો જરીપુરાણી સત્તરમી સદીને બી આંટી દે એવા છે;” બાલુએ સાંભળાવ્યું.

“હું નથી માની શકતો એ! એવો ભલો ને શ્યાણો છોકરો—”

“પપા, લગ્ન જે મારી “પરશનલ મેટર” છે, તેની વચ્ચે તમે સલાહ દેવા ન કુદી પડો તો મોટી મહેરબાની!” કેશરીએ કળવણીનો કટાક્ષ રજુ કર્યો.

“ઓફકોર્સ, ઓરથોડોક્સ વિચારો હવે બાળુએ રહેવા દો.” બાલુએ કેશરીને ટેકો આપતાં સર પરશોતમને સમજાવી દીધું.

“એટલે! આ ધરમાં હું એનો બાપ તો કાંઈ ગણત્રીમાંજ નથી એમને?” પરશોતમે નેણ ચઢાવી પુછ્યું.

“જરૂર સો! આ જમાનો સ્ત્રી સનમાન ને સ્વતંત્ર્યનો છે. હવે છુટા ધાંખરાઓએ, આગળ ધસી, વચમાં ડોકું હલાવવાની લજ્જા ભરેલી રીતને દેશવટો દેવો જોઈએ, કાકા?” બાલુ તુચ્છકારથી બોલ્યો.

આ સાંભળી સર પરશોતમે ગુસ્સાથી પુછ્યું ‘કેશરી, આ કાણ છે!’

“મારો કોલેજ ફ્રેન્ડ!” કેશરીએ હસીને કહ્યું.

“એ બેધડક મારું અપમાન કરી રહ્યો છે, ને તું શાંતિથી જોઈ રહી છે?”

“એમાં તમારી પુત્રી શું ખોટું કરે છે?” બાલુએ વિવેક છંછેડ્યા.

પરશોતમ ઉસકેરાઈને મારવા જતાં બોલ્યો.

“મુગો મર, મુખ, બેવકુફ. નહિ તો—”

“પપા, મારા ફ્રેન્ડનું આવી રીતનું અપમાન હું શાંખી શકું તેમ નથી.” કેશરી વચમાં પડી પિતાશ્રીની સામી થઈ.

“માઈ ડીયર પરશોતમ શેઠ, અપમાન કરો તો બલે કરો. પણ આવી જંગલી રીત છોડી, યુરોપીયન સ્ટાઈલથી તો કરો!” બાલુએ કટાક્ષ કર્યો.

“હું તો સમજતો હતો કે મારી દીકરી કોલેજમાં જઈ, સારી સોજતમાં સ્વચ્છતા, સરળતા અને સદ્ગુણનો લાભ ભેટી હશે,” નિઃશ્વાસ

૮] બર બેઠાં વાર્તા—૧)મા, આગલી ૮ ના ૨. ૧૧ પો. સામે ફેવરીટ-ફુનર્ડ ૨.

નાખી પરસોતમ બોલ્યા. અમારા વર્તનમાં અસમતા તમને ક્યા દેખાઈ ? પટપટ અંગ્રેજી બોલી શકે છે તેને તમે સદ્ગાન નહિ કહો તો બીજા કોને કહેશો ? ખરી કાટશીપ અમારી ફેન્ડશીપથીજ શીખી શકાય છે, તે તમારી ઓથોરિટીસ આંખે અસમ્ય જણાય છે ! સમજ્યા ?" બાલુ બોલ્યો.

“હવે હદ થાય છે, ઓ શયતાન ! આ ઘડીએજ મારા ધરમાંથી તારું કાણું કર,” આટલું બોલી પરસોતમ ફરી મારવા ધસ્યા.

“બસ ! પપા, એજ મારો સ્વીટ હવર ને હેયાનો હાર થશે,” કેશરી ફરીવાર વચમાં પડી, અને સર પરસોતમ શેઠે પોતાનું પત જતું બેઠને ત્યાંથી હાલવા માંડ્યું.

પ્રકરણ—૩ જી.

હવે આપણે એક બીજાં કુટુંબી ધર તરફ દ્રષ્ટી કર્યે. લુચ્ચો બાલુ પરણેલો હતો અને તેની પત્ની જમનીને બહાણું બતાવી છોડી જમને આજ કેટલાક વખતથી પડતી મેલી હતી, તે બાપડી આ કાલેજમને પરણીને ફસી ગઈ હતી અને એકલી એકલી મનમાં બબડતી હતી.

“હાય, ક્યાં શોધું ? છ છ મહીના થઈ ગયા તો પણ હજુ એનો પત્તો મળતો નથી. ધરમાં માતુશ્રી પચારીવશ પડ્યાં છે, એમને કાંઈ થશે તો એકલી હું કેમ આ જગતમાં જીવી શકીશ ? અરે રે, પરણી તોપણ પત્ની વગરનીજ રહી, મારા પત્નીને કાંઈ અકસ્માત નડ્યો કે એ મને મેલી છોડી ભાગીને ગયો. હોસ્પિટલમાં પડ્યો છે કે બાહર દેશાવર ચાલ્યો ગયો છે ? કોને પુછું ? ક્યાં પુછું ?” જમની આટલું સ્વગત બડબડી રહી હતી. તેજ પ્રસંગે અણધાર્યું તેના પત્ની બાલુનું લાંબે વખતે ત્યાં આવવું થયું, અને તે જુપ્પો હિલો રહી, વારે વારે વાંકો ટીકો થઈ પોતાની પત્નીનું સંભાળણું સાંભળતો હતો અને તેને બહાર થઈ બોલવા માંડ્યું “ઓહ, હિદ, ડીઅર સ્વીટી, શું વીચારમાં છે ? તું તો કેવી સ્ટાઇલીશ અને ફાંકડી છે.”

“અરે આટલા દી તમે ક્યાં હતાં ? લગાર મને ટપાલમાં એક પત્રું તો લખવું હતું ?”

“હા, એવું થાય છે કે જગલમાં લઈ મીઠી કીસીસથી વધાવી લઉં”

અને એમ બોલી તે કેટલોક માયાળું હોય તેવું ડાહ્યા બાલીને જમનીને તે બેટી પડ્યો.

“કેટલે દિવસે આખરે મળ્યા ?” જમની ફલગીરીથી બોલી.

“હું તો તનેજ યાદ કરતો હતો !” અને બાલુ મનમાં બબડ્યો, “હાથ હાથ, પ્રેમનો ચઢેલો નશો એક પળમાં ઉતરી ગયો, દુધમાં આવેલો ઉંબરો પાણી પડતાંજ શમી ગયો; વીજળીને ભેટવાની કલ્પના કીધી ખરી; ત્યાં આ વાદળી કાળી, અરે મુજ બાથમાં આવી પડી !”

“વહાલા છ છ માસ થીયા આપ ક્યાં હતા ? હવે તો તમને જરા પશુ છુટા ન મેલું !” જમની ફરીવાર હેતથી બોલી.

“તને પરણ્યો એટલે શું ગુનેહગારી કીધી ?” બાલુએ કચરાઈને કહ્યું.

“ના, તમારી નહીં, મારી ગુનેહગારી કે હું તમારી થઈ, હવે મને તમે તમારે ત્યાં ક્યારે લઈ જશો ? તમારા માતા-પીતા પાસે તમારી પત્ની તરીકે મને ક્યારે ઝાળખાવશો ? આપણે છુપા લગ્ન તો કર્યા; પણ હવે હું સાસરવાસની છુપી થઈ છું ને ?” જમની કરમરીને બોલી.

બાલુએ તેણીથી દુર હઠતા કહ્યું. “તારી છુપ એવે સમયે ઉધડી કે બ્યારે તારી એ છુપને સંતોષવાને મારી પાસે એકે રોટલો નથી !”

“એટલે શું ? હું તો કાંઈ ન સમજું ?”

“જાણે આમ છે કે તને પરણ્યા પછી આઠ દિવસની અંદર મારા મમા-પપા કોલેરામાં મરી ગયાં !”

“હાથ, અરેરે મારા વહાલાં સાસુ સસરા આઆ !”

“તે હવે તો હાથ, હાથ કરવાનુંજ બાકી રહ્યું છે, લહેણદારો બધા મારા ઘર પર ચઢી આવ્યા એટલે હું સ્ટીમરમાં જેસી અમેરીકા નાઠો. ને આજેજ હમણાંજ-સ્ટીમર “વીજળી”માંથી ઉતરી મારી પત્નીની શોધમાં હું સીધો અહીં આવ્યો આવ્યો છું.”

“તો ઠીક, પણ પેટી, ગારડી કે લગેજ તો કાંઈ દેખાતો નથી.”

“સામાન તો બધો તાજમહાલમાં મોકલાવી દીધો છે, બાલુએ જે મોઢમાં આવે તે ફેંકવા માંડ્યું.”

“જેવી હરી ઇચ્છા ! પણ હવે તો તમે મને તમારી સાથેજ રાખશો ને ?” જમનીએ જણાવ્યું.

૨૦] એ આનામાં જુદા જુદા સંસાર દર્શાવે માટે “વાર્તા વિભાગ”ની આપણે રચ્યા.

આ સાંભળી બાલુ સ્વગત બોલ્યો, “બંબ ગોળો દાટયો !” પ્રગટ બોલતાં, “જોને ડીઅર હોટલનો બેવડો ખર્ચ હમણા હું ઉપાડી શકું તેમ નથી, જોટલે શું કરે, બાચાર છું.”

“પણ મારા માતૃશ્રી તો હમણાં ધડીપળ છે; પછી હું કાણુને આશરે જમીને રહીશ ?”

જો ને વહાણી, હમણાં અહીંયા નરસિંહ ભગતની શીલમ ચાલે છેને તેમાં તે કહે છે કે શરણુ તો જગદીશનું સત્ય છે, બીજાનો આશરો એ તો ફોકટ છે, આપ મુઆ વિના સ્વર્ગે ન જવાય.”

“તે તો ઠીક પરંતુ આપ તો મારા ધણી છોને ?”

“પણ મને મારું પોતાનું ઠેકાણું નથી તો તને સાથે હું કેમ રાખી શકું ?” બાલુએ બડાશ હાંકી.

“જોટલે, શું તમે મને રખડાવી મારશો ?”

“એ તો તારે સમજી લેવું જોઈએ, તને સંધરવા મારી પાસે જગ્યાજ ક્યાં છે ?”

પ્રકરણ—૪ થું.

“અરેરે, આટલા મારે હું તમારી સાથે પરણી ? કામ દીવસે તું મળાશ ને મને તારી સાથે ઘેર લઈ જશે એવી આશામાં હું બાપાલાલ શેઠને ધરે દાસી તરીકે ત્યાં રસોઈ કામ કરી રહી જેમ તેમ ચલાવ્યું, પણ.....”

“તો ઉતાવળ શું છે ? હજી પણ ચાલુ રાખ, કાણુ તારા હાથ બાંધી રાખે છે ?”

“અરે ધરમાં તો નહીં, પણ શું તારા હૃદયમાં પણ મારે માટે જગા નથી ?” જમનીએ પૂછ્યું.

“તારે માટે તો ખચીત નથીજ, જા હવે મારી આગળથી. પુલપર ભરો આવી જેસે છે, તે રસ ચુસવા નહીં કે કુલને સંતોષવા, મઝા લુંટી એ હડી ગયો. તેથી શું એ ગુનેહગાર થયો ? બાલુએ તેણીને વધુ ડાંકીવા માંડી.

“અરે તે મને હજી, ઓ હમારા ! જમની બોલી.”

“હગનારને આંખો હોય છે. હગનાર હંમેશાં આંધળો હોય છે. ખુદાએ મને આંખો આપી અને તને આંધળા બનાવી, એમાં વાંક કોણનો ? તારો કે મારો ? મેં તો તને હગી, પણ તું હગાર્ધ કાં ? આંધળા બની કાં ?”

“ઓહ, એજ મારી જીલને ? નારી હૃદય કેવું કામળ, કેવું પ્રેમાળ, કેવું આશા બધું હોય છે તે ખ્યાલ તારા જેવા હગારાને કેવી રીતે આવે ? તારી વિશ્વાસવૃત્તિને ક્ષણજર પોષવા આવી નિર્ભજ હગાઇ આદરી મારી આ દશા કરી ? ઉંહુંહું,” જમનીએ ન સહન થવાથી રડવા માંડ્યું.

“પણ એમ રડી પડે હું પીગળું એવો થોડોજ છું ?”

“અરે, અરે, મારે માટે દયા પણ બાકી નથી ?”

“દયા જેવો શબ્દજ શું છે ? તે હું જાણતો નથી !”

“અરેરે, કોલેજમાં તેં કેવાં વચનો આપી મને ભોલવી; માળાપની ઉપરવટ થઇ, છુપાં લગ્ન કર્યાં તે શું આ સુખ માટે ?” જમનીએ આગલી યાદ આપી.

“હવે મને વખત થાય છે, તારું આ પુરાણ ક્યારે બંધ થશે ?”

“શું હવે તારે મારે કાંઈ સંબંધ રહ્યો નથી ?”

“જો, આપણા લગ્નની વાત તો દુન્યામાં કોઈ જાણતું નથી, તો તો પછી આજથી હું લઈ અને તું જડેન બની.....”

“ઓહ, બેશરમ, બેહયા, હવે તું બસ કર, જો પ્રભુ આ કેવો બચાંકર માણસ છે ? માણસાઈના સાલ્યામાં શું શયતાન છુપાયો છે, અરેરે આવો મારો પતી ?” આમ કકલીને રડતી રડતી જમની ચાલી ગઇ.

તેણીના જવા પછી બાહુ પોતાના મન સાથે બોલ્યો, “દયા ખાવાનો જમાનોજ ક્યાં છે ? લગાર દયા આવી હોત તો આ બધા ટોટે વળગી હોત. હું પરણેલો છું એ વાત જો ફૂટી જાય, તો પેલી સોના મહોરના ખણખણાટવાળા કેશરી જેવી કામળ કળાઓના ઉપભોગનો હક્ક પણ હુંટાર્ધ જાય; દેખાવમાં કુંવારા-કુમળા ગાજર જેવા રહેવું, એમાંજ ખરી મજ છે, અરે પણ જમનીને થોડી આશામાં રમાડવી જોઈએ, નહિ તો એ આશા રૂપી મહેલને કુંઠા મારવા એક જીતી ચીથળારી બસ છે.”

પ્રકરણ—૫ મું.

સર પરસોતમ જગુભાઈ સાથે વાટે મલતાં બોલ્યા— “જગુ તારું કહેવું ખરું છે; ધન વૈભવના વિલાસમાં, અને કહેવાતી હિંચ કેળવણીનાં મોહમાં, ગર્વ ઘેલી અને હિંચખલ બની ગઈ છે, તે માટે તેં સુચવેલો ઉપાય અજમાવી જોવામાં હું કાંઈ એ બોલું જોતો નથી.”

“એ બાલુ મારી કાલેજમાં સાથે શીખનાર છે. એનું બાળ દિવસ સુધીનું ચારિત્ર મારા ધ્યાન બહાર નથી.” જગુએ ગળગળો થઈ સમજાવ્યું કેશરી મારી થાય કે નહિ, તેની મને પરવા નથી, પણ એ મહારી બહાલી બાલુની જાદુઈ જાળમાં જો એ સપડાશે તો એના શા હાલ થશે, એ વિચારેજ મને દુઃખ થાય છે.”

‘ધીરજ રાખ, જગુ, કેશરી તારીજ થશે, પણ જખરજરતી ન કરતા, એને સુધારવા, એનું મગજ ઠેકાણે લાવવા, તેં બતાવેલો ઉપાય એજ સૌથી હિતમ છે. એમ મને લાગે છે;’ આ વાત ચાલતી હતી તેટલામાં જગુની દ્રષ્ટિ સાંમેના રસ્તા પર ગઈ અને તે બોલી ઉઠ્યો.

“અરે પેલો બાલુ પેલી છોકરી સાથે શું ચેનચાળા કરે છે? હજી તો જગુ આ બોલે તેટલા પેલી છોકરી છુટી પડી, અને ચાલવા માંડી.

“જગુ પેલી છોકરીની પાછળ જા; કાંઈ પણ એને ન પુછતા એનું ઠેકાણું મેળવી ઘેર આવી જા, પરસોતમે આ સ્થિતિ જોતાં જગુને સુચના કરી.

“હા, આ ચાલ્યો ?” જગુ બોલ્યો અને ત્યાંથી વિદાય થયો.

જગુના શેઠ બાપાલાલ શેર બજારના સરદાર સમાન હતા, અને શેર બજારનો તેમનો ધંધો બારે ધીકતો ચાલતો હતો, યુવક જગુભાઈ તેમનો વીશ્વાસુ મદદનીશ હતો, અને એજ બાપાલાલ શેઠના કુટુંબીજનોમાં બાલુની પત્ની રસોઈ કરવાને દાસી તરીકે નોકરી કરતી હતી. તે રસોઈ ઉપરાંત બાપાલાલ શેઠની પેટીનું પણ ધરધતું કામ હોય તે કરતી, કારણ કે જમની કાલેજમાં બણેલી અને સુધરેલી હતી, એનો બાલુ જેવો બાંગડ પતી મળ્યો એટલે નીરપાયે આવા હલકા કામની નોકરી પણ પેટ સારું કરવી પડતી.

એક દિવસે ગાદી તડાપે બેઠેલા બાપાલાલ પોતાના મન સાથે પટપટી રહ્યા હતા કે “અનેક રંજોયો રંગાયલી આ રંગ ભુમી તે આ

સંસાર છે; આ શેર બોકરનો ધંધો કરતાં અનેક કાળા ઘેળા રંગોનું દીર્ઘદર્શન હું કરી ચુક્યો છું, આજે કાંઈક નવાજ તમાસમાં મારે ભાગ લેવાનો છે, અરે જમતી બહેન, લગાર જોલા મારા આહકના કાગળમાં લાવોને, તે દીવસે તમને કબાતમાં ગોઠવવા દીધા હતા તે.”

“હા! સાહેબ લાઉ છું,” જમતી બીજા ઝોરડામાં ગમ અને ત્યાંથી કેટલાંક કાગળ લાવી દીધાં.

આજે કાંઈ તારી તબીયત સારી નથી કે શું?

“હા, ના બાપુજી એવું કાંઈજ નથી,” બોલી સ્વગતમાં જમતી પટપટી “હૃદયમાં બળતી દહાડા એમને શી રીતે બતાવું? એ દયાળુ છે, તો એ વાતસલ્ય ભાવે મને મારી કહી આશ્વાસન દેવા કાશ્ય તૈયાર છે?” અને તેણી ત્યાંથી પોતાને કામે ચાલી ગઈ.

તેણીના ગયા પછી બાપાલાલ મન સાથે બોલવા લાગ્યા, “ગમ કાલે બાલુ બેઠે વાત કરનાર છોકરી આ જમતીજ હતી આમ જગુએ મને સમાચાર આપ્યા, છોકરી તો બહો લાગે છે.”

તેઓ આ વિચાર કરતા હતા તેટલાં તેમનો માનીતો મદદનીસ જગુભાઈ આવી લાગ્યો અને કહ્યું “સાહેબ! પેલો કેસ મુલતવી રહ્યો છે.

એમ? વારં! હજી સર પરશોતમ કેમ આવ્યા નહીં!

“હમણાં આવવા બેઠાએ.” જગુએ ઉત્તર દીધો.

પેલાં બે લાખ રૂપિયાના બીઝનેસમાં તને સોંપેલું કાર્ય, તારે હરતે થઈ જશે તો પછી હું તને સારો બદલો દઈશ, એટલે કે તું મારો મેનેજિંગ ક્લાર્ક મટી આ મારી ફર્મનો એક બાગીદાર થઈશ; સમજ્યો, “બાપાલાલ શેઠે પોતાના મદદનીસની કદર કરતાં કહ્યું.

“મુરખીજી એટલી લાયકાત મારી નથી; પણ આપની મહેરબાનીજ મારા જાગ્યોદયનું કારણ થશે. અને મને પુર્યું આશા છે કે એ આહકનો સોદો મારે હાથે જરૂર પડશે તો ઠીક, હું શેર બોકર થઈશ, પોઝીશનમાં રહીશ, તો પણ શું કેશરી તને ચાહી ન શકે? અરે પણ આ શું? નામ લેતા બન્ને પીતા પુત્રી આવી લાગ્યાં છે.”

પ્રકરણ—૬ હું.

પરશોતમ હાખલ ચતાં બોલ્યા "ઝોહ, માફ કરજો બાપાલાલ શેઠ, અમે થોડાં મોડાં આવ્યાં !

"કાંઈ વાંધો નહિ, હું પણ હમણાં જ બાહરથી આવ્યો છું. બેશો; કેશરી દીકરી બેસ, ખુશીમા તો ખરી ?"

"મને શું દુઃખ છે કે હું ખુશીમાં ન હોઉં ?"

"ઝોહ નાખુશ ખબર આપવા માટે જ તમે બાપ-દીકરીને મેં અહીં બોલાવ્યા હતાં" બાપાલાલે દલગીર કંઠે કહ્યું.

"નાખુશ ખબર શેની ?" કેશરીએ પુછ્યું.

"આજે જ મારા ઝોહ મિત્રનો તાર આવેલો છે; એમાં એ જણાવે છે કે કામસચાટકા બેન્ક ગઈ કાલે નાણાં આપવાનું બંધ કરી, ફડકામાં ગઈ."

"અરે સાહેબ એ શું બોલે છે ?" પરશોતમ આ સાંભળી ગભરાતથી બોલી ઉઠ્યા.

"હું સાચું જ કહું છું ! આજે જ આ તાર આવ્યો છે. દયો વાંચી જુઓ. એમાં લખે છે કે એ બેંકના તમારા શેર પણ કુખી ગયા અને ડીપોઝીટ મેલી છાંડેલા નાણાં પણ સુઈ ગયા; અને હું ભુલતો ન હોઉં તો તમારા લગભગ દોઢ લાખ રૂપીઆ એ બેન્કમાં ડીપોઝીટ હતા ખરું ને ?"

"એ ખરી વાત છે, ઝો બાપાલાલ શેઠ, હું તો પાંચમાલ થઈ ગયો."

આ વાત સાંભળી કેશરી પણ શીકી પડી ગઈ અને સાંમે બેઠેલા જુનું જોષ ડાળા ધુરકી રહી. તે પછી બાપાલાલે આગલ ચલાવ્યું, "આ હકીકત જાણીને હું દીલગીર છું, અને વિશેષ દીલગીર તો એટલા માટે છું કે તમે મારી મારફત ગીરો મુકેલા તમારા બંગલાની મુદત પણ આજે પુરી થાય છે, ગીરવી લેનાર તત્કાલ નાણાં માંગે છે, યાતો બહાર લીલાઉં કરી એ પોતાની રકમ વસુલ કરવાનું મને લખી જણાવે છે, લેવ આ કાગળ વાંચો."

કાગળ વાંચીને સર પરશોતમ બોલી ઉઠ્યા "અરે; એ શું મારી આખર લેશે ?"

"તો નાણાં આપી દો ?" બાપાલાલે કહ્યું.

"ઝોહ, પપા, હવે આપણું શું થશે ? શું બંગલો ખાલી કરી જવો પડશે ?" કેશરી ગભરાતમાં વચમાં બોલી ઉઠી.

“એમાં કાંઈ છુટકો છે, દીકરી ?” પરસોતમે ગંભીરતાથી કહ્યું.

કેશરી રડવા જેવી બની બોલી પડી, “તેવારે મોટર, ગાડી, નોકર, ચાકર,.....”

પરસોતમે કહ્યું “બધાએનેજ રખસડ આપવી પડશે ? અને મારા દર દામીના..... ?”

“તે બધું વેચી દેવું ચુકવવું પડશે.” પરસોતમે કહ્યું.

આ સાંભળી કેશરીને હિતપાટ થયો “અરે બાપાલાલ કાકા, તમારી કાંઈ ભુલ તો થતી નથી ?”

“મારી પાસે જે કાંઈ તમને ચેતાવવાનું હતું તે રજુ કરી દીધું. દીકરી, હું તો ઘણું ઈચ્છું છું કે મારી ભુલ હોય, પણ પ્રભુને મંજુર નથી ત્યાં હું શું કરી શકું ? ગભરાવવાનું કાંઈ કારણ નથી બાપાલાલે ધીરજ દીધી.

“અરેરે, ગરીબીના ધા કેમ સહેવાશે ?”

સ્રીએનાં દરેક જાતનાં દર્દો માટે જગમશહુર
સર્વોત્તમ શક્તિવર્ધક દવા

મહિલા જીવન

વધારે પડતો કે અનિયમિત અટકાવ, પ્રદર, લોહીવા, રત્નદોષ, શરીરનું ધોવાવું, પેટમાં થતો દુઃખાવો, કમરમાં થતી કાટ, છાતીમાં ગભરામણ થવી, જીવ બળ્યા કરવો, બેચેની, ઝીણો તાવ, અશક્તિ, હિસ્ટીરીયા, જ્ઞાનતંતુએની નબળાઈ, જોળો ચઢવો, માથું કાયમ દુખ્યા કરવું, હાંધ ચઢવી, અત્ત પર અરુચી, ઉલ્ટી, ખાંસી, રતવા, જાડાની કમજોયાત, ગર્ભાધાનમાં વિઘ્ન ઈ. દરદો માટે અકસીર પુરવાર થયેલ છે. સુવાવડ પહેલાં યા સુવાવડ પછી યા સુવારોગમાં આપવાથી શરીર તંદુરસ્ત અને રૂઝ પુરુ બને છે. કો. રા. ૨), ત્રણ સીસીના રા. પા, ટ. ખ. જુદું. રજી. ટ્રેડમાર્ક ‘જેનસ’ નં. ૩૦૨, દરેક શહેરમાં બજારીતા દવાવાળાને ત્યાં મળે છે.

બનાવનાર:—જે. એન. શેઠના. નવિઆદ.

હિંદુસ્તાનના સોલ એજન્ટ:—શ્રીમનલાલ પી. શાહ.

ગોવિંદ બીલીંગ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨.

પ્રકરણ—૭ મું.

“દીકરી, મરીબી કંઈ ગુન્દો નથી, પ્રભુતામાં પગલાં માંડવાં માટે મરીબી એ પહેલું પગથીયું છે, જોતીતું એ તમને પ્રાપ્ત થયું, એ તો હું તારે સહબાગ્યજ માનું છું.” બાપાલાલે બલત્રાં કર્યાં.

“જોતીતું એ કાંઈ પ્રાપ્ત થયું નથી, આજે દુઃખ આવી ચડ્યું છે ને આ મરીબી લાગુ પડી છે તે આ જગુના આપથી થયું છે.” જગુ ગમી ડોલા કકડાવતાં કેશરીએ કહ્યું.

“અરે શું આવી બણેલી ગણેલી તું આપ અને નિશ્વાસના ફળમાં માને છે? એજ અધુરી ફળવણી” બાપાલાલ બોલ્યા.

“અધુરી તો જરૂરજ નહીં, તો પણ કાણ જાણે કેમ એના શબ્દો આજે સાચા પડે છે?” કંબલાણી પડીને કેશરી બોલી.

“દીકરી, શા માટે એવા બદનામીના શબ્દો એને માટે તારે ઉચ્ચારવા પડ્યા?”

“મેં એને...પરજીવાની ના પાડી...માટે એને આપ દીધા હોય એમ મને લાગ્યું.”

પરસોતમ, વચમાં બોલી ઉઠ્યા—“હવે તારે ને એને શું લેવા દેવા છે?” એ પંચાતી મુઠી દે દીકરા, જ્યાં ચાહવું ત્યાં સહેવું બી પટે, પણ જો એટલી સહનસીલતા જો આપણામાં ન હોય, તો પછી બોલીને બગાડવું શું કામ!

કેશરી મુક્ત કંઠે બોલી—“કાણે કહ્યું કે હું એમને નથી ચાહતી?”

“પરજીવાની તો તેજ ના પાડીને?” પરસોતમે દાવ જોઈને બા કયો.

એવણુ મારું કહ્યું માનતા નથી માટેજ! “કેશરી બોલી.”

એટલે જગુભાઈ વચમાં બોલી ઉઠ્યો—“મેં શબ્દો સિખામણના કલા, એને તેં અપમાન માની લીધું? જો આ પુરુષની ગુલામ નથી, તો પુરુષના ચોખ્ખા સ્વતંત્ર્યની આડે આવવાનો. એને પણ અધિકાર નથી. એ મિત્રો પણ એક બીજના બલને માટે પરસ્પરને કડવું મીઠું કહી શકે છે, તો ધણીધણીયાણી વચ્ચે બંને સમાનતાને ધોરણે પણ એવો પ્રસંગ ઉપસ્થિત થતાં, એક બીજને દુસ્મન માની બેસવું, એમાં કહાપણુ ક્યાં છે? માત્ર નાદાની સિવાય મને તો બીજું કંઈ દેખાતું નથી.”

“જેયુને ?” રૂઢી સાંમે જોઈને કશરી બોલી. હજીયે પોતાની જુલ કપુલ ન કરતાં પોતાનો કેવો બચાવ કરી રહ્યો છે ?

“એટલી હોશિયારી જો એનામાં ન હોત તો મારી પેઢીનો બાગીદાર થવા હું એને જોઈર ન કરત !”

“શું જગુબાઈ તમારી ફર્મનો બાગીદાર થશે ?”

બાપાલાલે હસીને કહ્યું. “એમાં કાંઈ શક છે ? મેં એક સોપેલા મોટા કામનું પરિણામ જણાવ્યું તેટલી વાર છે, મારી તો ઇચ્છા હતી કે શું જગુ સાથે જોડવું જાય તો બધુંયે ધરમાં ને ધરમાં સમાઈ જાય !”

સર પરસોતમ વચમાં બોલી પડ્યા, “આત્યાર વિશેષ મોકું થઈ ગયું. હવે તો એણે પેલા બાલુ જોડે પરણવાનો નિશ્ચય પણ કરી નાખ્યો છે.”

બાપાલાલ બોલ્યા “જેવી એની મરજી ! હવે મને પેલી બાબત પર તમારા ઇન્ટરફરન્સ આપશો ?”

“બમદી ગયું બધું, હવે તો સુધરવાની આશાજ નથીને ?” પરસોતમે પુછ્યું.

“બીજકુલ નહીં ?” બાપાલાલે કહ્યું.

“હવે તો મારી કશરી માટે જેટલું બચે તેટલું બચાવવા પ્રયત્ન કરશો, બીજું શું ?” નિરૂપાયે પરસોતમે કહ્યું.

“અરે એક મોટરને માફ જવેરાત બચી જાય તો બસ છે,” આ વાતોથી ચમકી જઈને કશરી બોલી.

“તમારું જવેરાત જરૂર હું બચાવી લઉં, પણ બદલામાં તમારા પિતાને જેલમાં બંધ બેસવું પડશે.” બાપાલાલે કહ્યું.

“શું જેલમાં ?”

“હા જેલમાં, નીકળે હું તો તમે જેમ કહેશો તેમ કરીશ, એક મમ વેલવ, વિલાસ છે. બીજી ગમ તારા જન્મદાતા (પપા) નો જેલમાં નિવાસ છે, સત્યને પંથે ચાલતાં એક ગમ ગરીબી દરિદ્રતા અને પરાધીનતા વેઠવી પડશે, બીજી ગમ અસત્યનો આશ્રય લેતાં થોડા બોજે કાયમ રંગરાગ ઠાઠ માઠ સહને માટે રહેશે. માત્ર ખમવાનું છે. જુદા પરસોતમ શેઠને, તમારે નહીં હો ! એક ગમ સ્વર્ગ છે, બીજી ગમ નર્ક છે, એક બાજુ હિંદુ છે, બીજી ગમ વેરાન છે; પસંદગી તારે કરવાની છે, બ્યારે કામ

૧૮] કાંઈની મંજૂરી ત્યારે જ. જ. “વાર્તા વિભાગ”માં વાંચી હતી એ જાણ લખ્યો

કરી આપવું મારે છે. હવે બોલ દીકરા, તને શું પસંદ છે ?” આપાલાલે સમજાવ્યું.

“જેલમાં કેટલો વખત પિતાને રહેવું પડશે.”

“કેટલો વખત ? લહેશ્વરોની પટાવટ થઈ જાય, અથવા નાદારીને કન્ટ્રીમ ઓર્ડર મળી જાય ત્યાંસુધીજ માત્ર ! સાહુકારી જેલમાં તો સુખ છે.” આપાલાલે કટાક્ષથી કહ્યું.

“ત્યારે.....ત્યારે પપાજી, તમારો.....”

પરસોતમે કેશરીને બોલતી અટકાવી કહ્યું “એમાં ગભરાય છે શા માટે દીકરા ?” તું કહેતીજ હોય તો તારા સુખને માટે એ જેલ મને મહેલ જેવી લાગશે; વૈભવ વિલાસમાં હિચરેલી, પુરી અંગ્રેજી કળવણી લીધેલી, અને સ્વાતંત્ર્યના ભુખણથી મટેલી, એવી મારી દીકરી માટે શું ન કરે ?

“ઓ, નહીં, નહીં, મારાથી જેટલું સહન થશે તેટલું સહીશ, પણ ઓ પપા તમોને જેલમાં તો નજ બવા દઉં !” કેશરી દયકા ખાતી પરસોતમને વળગી પડીને બોલી.

પ્રકરણ—૮ મું.

બાલુ બાંગડ જમનીને ઘરે મલવા ગયો, તેમાં પણ તેનો સ્વાર્થ સમાયલો હતો. ઓરડામાં દાખલ થતાં જમની દેખાઈ નહીં એટલે મનમાં બખડવા લાગ્યો. “પેલી જમનીની ડોકરી તો અહીં દેખાતી નથી, ચાલો, ચાલતી થઈ હોય તો વધુ સારું, પેલો જગુ જમનીની પાછળ પાછળ ગયો તે શા માટે એજ સમજાયું નહીં, પણ હજી જમની કેમ ન આવી ?”

“આવી ડીયર, આજે કેટલો વહાલો લાગે છે ?” જમની બાલુને જોતાંજ હરખભેર દોડી આવી.

“મારા મનમાં તો કંઈ નથી, ડીઅર હું તો મસ્કરી કરતો હતો, ને તું સાચું માની બેઠી ત્યાં હું શું કરું ?” બાલુએ બચાવ કર્યો.

અમારાં દીલ એવાં કામલ, અને દુખળાં હોય તે હવે સમજાયું ને ?” જમનીએ પુછ્યું.

“અરે, પણ તારાં મમા ક્યાં છે ? મારાં સાચુ ?”

“પાડોશીના માણેકડોસી સાથે તેમને મોઢી દીધાં.”

“આલો પીડા પતી ? અરે હા, પણ તે દીવસે આપણે છુટા પડ્યા પછી તારી પાછળ પાછળ કોઈ અંદાં સુધી આવ્યો તે કાણ હતો ?

“ના—રે, મને તો લગારે પણ ખબર નથી, તમે તો વહેમીજ રહ્યા !”

બાલુ સ્વગત બોલ્યો—“ત્યારે એ કેમ બન્યું હશે ?”

“પણ કીઅર, તું કેશરી નામની છોકરી સાથે પ્રેમમાં છે ?” જમનીએ પુછ્યું.

બાલુ વળી પાછો સ્વગત પટપટ્યો. “બાપરે ! એણે કેમ જાણ્યું ? (મુકાશ) તું એ ક્યાં જોછો છે કે બીજીની આપદામાં હું પડું, એવી તે વળી ગપ કોણે મારી ?

“મારા શેઠ આપાલાલને ઘરે કોઈ પરચોતમ અને તેની દીકરી કેશરી કરી આવેલાં; વાતચીતમાં તારું નામ દેવાયું !”

“તેમાં શું ? હશે બાલુ નામનો ઈન્જરો શું મેં એકલાએજ રાખ્યો છે, એમ ?

“ના, ના, હું તો રહેજ હસું છું, તું એવું કરે એમ હું કદી માનું ખરી ?” જમનીએ તેને પટાવી લેતાં કહ્યું.

“એટલો તને મારામાં વિશ્વાસ ન હોય તો પત્નીપદને પણ લામક તું ન કહેવાય,” બાલુએ બાહેરથી જમનીને આમ કહી અંદર ખાનેથી તે ગભરાયો કે કાંઈ ગોટાળો થયલ લાગે છે ખરો.

ત્યારે તું મારા પત્ની પદને શોભાવવા હવેથી અહીંજ રહેવા આવીશ ને ?” જમનીએ પુછ્યું.

“એને વહાલી, હમણાં હું એક બહુજ અગત્યના કામમાં છું, થોડા દિવસમાં એ પાર પડી જશે, એટલે તારો ને મારો બેડો પાર સમજી લેજે; એટલા દિવસ તેં દુઃખના કાઢ્યા, તેટલાં વરસ તને સુખને દિ'ડાળે બેસાડી જુલાવીશ, મારી ડાહીંગ, તારે માટે હું શું ન કરું ?” બાલુએ પોતાની ગતમાં સોટતાં બોળી જમનીને સમજાવી દીધી !

પ્રકરણ—૯ મું.

સર પરશોતમ શેઠના વિશાળ દીવાનખાનામાં સુધરેલી કુશરી ફેશનેબલ ડ્રેસમાં આરસી સામે હભી પદ પાછર કરતી હતી તેટલામાં પરશોતમ આવી લાગ્યા અને બોલવા લાગ્યા “હામ, રસી તમામ બળી ગઇ પણ વળી તો જીવાને જીવાજ કામમ રહ્યા !”

આરસીમાંથી જોઇ કુશરી બોલી, “કાણુ એ પપાજી !”

“કેમ દીકરી, ચમકે છે કેમ ?”

“હું તો સમજી, મારો બાલુ આવ્યો હશે !”

“કેમ ક્યાં જવું છે ? એપોસ્ટમેન્ટ હશે.”

“અહીંથી ન્યુ વર્કી જઈ ઇરોસમાં જવું છે.”

“બહુ સારું દીકરી, જગુ પણ અહીં જોકો મુળમ છે. એ પણ તારી સાથે આવશે.” પરશોતમે કહ્યું.

“જગુનું મારી સાથે શું કામ છે ? હું તો બાલુ જોડે જવાની છું.”

આ વાતો ચાલતી હતી તેટલામાં જગુ આવી લાગ્યો અને બોલ્યો.

“કંઈ નહિ, એને જેની સાથે રાવે તેની સાથે જવા દો, કાકાજી.”

“પપા, શા માટે મારી પરશનલ ‘મેટર’માં માથું માર્યું કરો છો ? અરે રામા, પાછા તો, મોટર તૈયાર આજે કા ?” કુશરીએ કમર લચકાવી રામાને કુકમ કર્યો.

“મોટર કામમ આજેત, પણ દ્રાઈવરલા શેઠની સકાળી રજા દીલી.”

કુશરીએ આ સાંભળી પગ અંદાળી રોસથી પુછ્યું “પપાજી, શું આ સાચું છે ?”

“રામો જરા પણ ખોટું કહેતો નથી.” પરશોતમે કહ્યું.

“જોહ ટેરીબલ ! તમે તો બાપ છો ? એક મોટર [રાખવી બારે પડી, અને તે પણ તમારી એકની એક દીકરી માટે !”

“તારી પરશનલ ‘મેટર’માં મારે વચ્ચે આવવું ન જોઈએ, કેમ ખરું ને ?” પીતાએ પુછ્યું.

“જોહ કોર્સ ?” પુત્રીએ ઉત્તર દીધો.

“ત્યારે એ મારી પરશનલ ‘મેટર’માં તારે શા માટે માથું મારવું જોઈએ ?”

“એ તમારી પરચનલ ‘મેટર’ નથી, એ ‘મેટર’ મારી છે !” કેશરીએ વળી પાછો પગ થોક્યો.

“કાણુ કહે છે ? એ મોટર મેં મારા પૈસાથી ખરીદી છે, એને ચલાવવા પુરતો ખર્ચ હું કરું છું મારી કમાણીમાંથી. એ સ્વાતંત્ર્યની હીમાયતી એવી તું તો ઘેરમાં આવા વખતમાંયે એક પાઈ પણ કમાઈ લાવી આપે એવી આશા રાખવી મને ‘ધટે નહીં, ખરૂંને ?’ પરશોતમે ઠંડાપથી ઉત્તર દીધો.

“તથા શું ?”

“તથા એજ કે હું ‘મેટર’ રાખું કે નહિ તેની સાથે તારે શો સંબંધ છે ? એ મારી પરચનલ ‘મેટર’ છે.” તેણીને તાણો મારતાં તે બોલ્યા.

“ઓહ, વોટ શુડ આઈ હુ નાઉ ? મેં બાલુને આપણી મોટરમાં ફરવા જવાનું વચન આપ્યું છે તે હું હવે એને કયે મોઢે ના કહીશ ?”

“ટેકસીઓ ધણી મળે છે ! બાલુને કહેજો, એ ચુકવી આપશે બાકું, એ તો કોચીનો સાહુકારજ છે ને ?” પરશોતમે રોકકું પરખાવ્યું.

“પણ હમણાં તો એ બિચારો બીડમાં છે; એની લાજોની મીલકત-માંથી એના ટ્રસ્ટીઓ એને વાપરવા માટે એક પાઈ પણ આપતા નથી; તથા તો ગઈ કાલે એણે મારી પાસે વાપરવા સો રૂપીઆ માગ્યા; ને હું એ રકમ તમારી પાસેથી લઈ એને આપવા પ્રેમીસ ઈચ્છુ છું.” કેશરીએ ચોતાના પીતાને કમાઈના કાચળા બતાવ્યા.

“શાબાશ; ધન્ય છે તને !” પરશોતમે કહ્યું.

“એક સો રૂપીયા મને ન આપો ? એમ તે શું કરતા હશે, યપા હીઅર ?”

“આવીજ ફળવણી કાલેજમાં લઈ રહી છે ને, નાદાન છોકરી ? આંધળો દેખતો થાય, એનું નામ ફળવણી; મુખ ડાહ્યો બને, સાધન હીનને સાધન સાંપડે, એનું નામ ફળવણી; અસહ્યને સહ્ય, સંસ્કારી અને ચારિત્રવાન બનાવે, સત્ય, ન્યાય, નિતિને અનુસરવા પ્રેરે, સમય સુચક બનાવી, સારા માઠાનો ખ્યાલ આપી જગતમાં જીવન સુરક્ષીત, અને સુદૃઢ બનાવે, એનું નામ ફળવણી, કાલેજમાં ફળવણી લઈ કયા સદ્ગુણોને તે મેળવ્યાં ? કયા દુર્ગુણોને દુર કર્યાં ? કયા સંસ્કારોથી તું સુસજ્જીત થઈ, એક તો બતાવ” પરશોતમ હવે ગરમ થયા.

૨૨] કોસલ રોડ ગામ ઠરમીન્સ પર ફેવરીટ, અને આવી વાર્તા મુમ વેચાવ છે.

“આપ જેવા આપ થઈ આવું દીકરીને બોલો છો તો ખતાવો કે શું બગડી ગઈ ?” કેશરીએ મળકથી પુછ્યું.

“બળા ગયલી રસીને પવનનો આંચકો લાગ્યો નથી, ત્યાં સુધીજ કોઈ કળા ન શકે કે એ બળેલી છે; માવ હવાનો ધીમે ઝાંક લાગતાં રાખ બની એ યોગરદમ ઉડી જશે, રસીનું નામ નિશાન પણ રહેશે નહિ, ત્યારે ! પાશ્ચાત્ય કેળવણીના અગ્નિએ તારા સંસ્કારોને સળગાવી દીધા છે, બાળી આખ બનાવી દીધાં તારી સદ્બુદ્ધિને, તારાં નારી હૃદયને, તારાં શાંત નિર્મળ જીવનને, હવે તો આ ખાલી બોળાયુંજ માત્ર બાકી રહ્યું છે, કોઈ છેલ્લ બટાવ દુર્જનની પુકના એક આંચકાથી ક્યાં ઉડી જશે, હવે એ વખત નબહીક આવ્યો છે, માટે દીકરી સમજ ત્યારે તું દેખાશે એની એજ, પણ માંહેથી કેશરીની ખાખ ઉડતી હશે, દુન્યાના નાનામાં નાનાં આણુંઓથી મેળ સાંધવા.”

ધંધો ચાલતો ન હોય, દુકાનનો માલ વેચાયા વગર પડી રહ્યો હોય. દેશ પ્રદેશમાં તમારું નામ ઠામ પ્રખ્યાત કરવું હોય તો—

“ફેવરીટ”

મા જાહેર ખબર આપી જુઓ !

આ જાહેર ખબર આપવાનું સાંધણુ એવું છે કે જે માટે દર તા. ૧ લી એ હજારો ગ્રાહકો અને લાખથી વધુ વાંચકો તે વાંચવા માટે રાહ જોઈ દુટાડુત પાડે છે, અને ગુજરાતી વાંચતી આલમની સર્વે કોમો તે જાથુક સંગ્રહીને વાંચતી રહે છે.

આ કાંઈ છાપાની માફક એકવાર વાંચીને ફેંકી દેવા જેવું સાંધણુ નથી, તે પરંપરા ચાલુ વંચાતું રહે છે આખા ઇલાકામાં સાથી બહોલું ફેલાયેલું છે, છતાં જાહેર ખબરના લાવ ધણા સસતા રાખ્યા છે. લખો યા મળો:—

મુંબઈ કાફરદ મારકેટમાં અચારીઆ સ્ટોર્સ.

પ્રકરણ—૧૦ મું.

“આટલું બધું મને સંભળાવો છે શા માટે? તમારું થોડું ખાધું છે!” કેશરી બહાવા માંડી!

“આ હાથે તને હિછેરી મોટી કરી, મેં પોતે ન ખાતાં તારું પેટ ભરી ભરીને મોટી કરી છે, આજસુધી હજારોને ભોગે લાડ લડાવ્યા તે શા માટે? મારી દીકરીને સુખી કરવા, પાણી માગે ત્યાં દુધ હાજર કરતો, મારી દીકરીને સંતોષવા હિંચ્ય ફળવણી પાછલ હજારો ખરચ્યા, તે શા માટે? મારી દીકરી એક આદર્શ સ્ત્રી બને માટે, પણ મને ખખર ન હતી કે જે દુધ અમૃતની આશાએ પાતો, તે તુંજ જેવી નામણુના હિદરમાં બધ હળાહળ ઝેર બનશે.”

પરશોતમ હવે વધું હિસકેરાઈ ગયા.

“ઓ કાકા, શાંત થાઓ, મધ્વરને ખાતર ધીરા પડો.” જગુને હવે વયમાં બોલવાની ફરજ પડી. અત્યાર તક એ અમોળો સાંભળતો બેઠો હતો.

“જગુ, એમને બકવા દે, આ એમનો સનીપાત છે. આવતી કાલે થનારા ભિખારીની યુદ્ધિ આજે—બ્રમિત થાય એમાં નવાઈ શી! હું એમની દખા-યલી શા માટે રહું? શા માટે એમની શરમ રાખું? હવે એમના હાથે મારો કંઈ આશા ફળીસુત થવાની છે?” કેશરીએ જગુને કહ્યું.

આ કેશરી બોલતી હતી તેટલાં ખાલુ ત્યાં આવી લાગ્યો અને તેણીનાં શબ્દોને ટેકા આપવા લાગ્યો. “કવાઈટ રાઈટ, ડીઅર, આજની ફળવણી કોઈથી દખાવાનું કહેતી નથી; પછી સગો બાપ કે ભાઈ હોય તો પણ શું થયું? આજના જમાનાની ખુબી એ ગમારો શું બણે?”

“ઓ, ખાલુ ડીઅર, તું વખતસરજ આગ્યો તો સારું થયું.” કેશરી તેને જોઈને હરખાઈ ગઈ.

“એમાં તારે કહેવું ન પડે; હોળી સળગતી હોય, ત્યાં લાકડાં નાખવા મારી હાજરી હોયજ.” ખાલુએ હિતરમાં પોતાની જાત દેખાડી.

“ઓ બહમાસ, બેવકુફ મધા, પરશોતમ ખાલુને જોઈને રોશે ચઢ્યા.”

“બસ? હજી બે ચાર સરસ્વતી બીજી પણ સંભળાવો તો મને વધુ માન મળ્યું સમજીશ.” ખાલુએ ટકોર કરી.

૨૪૭] કેશરી, તથા વાર્તા વિધાન-નસવાનજી મોજીજી, ફરી ફરીને વેચે છે.

હવે વાત મંજીર બનતા બગામાજીએ બાલુ મમ ફરીને કહ્યું, “જો બાલુ, તું કેશરીને સાચા જીગરથી ચાહતો હોય તો આવજી, આ ધડીથી તું અહીંથી હંમેશનો ચાલ્યો જા !

“એટલે શું હું મારી રીઝવ સીટ તારે માટે ખાલી કરું, એટલે બધો તું મને તું મુખ માને છે ? બાલુએ બચુને કટાક્ષથી પુછ્યું.

“ તારે લીધેજ આ હોળી સળગી રહી છે એ શું દેખાતું નથી ? ” બચુ પણ મરમ થયો.

“ તેથી તો હું એમાં લાકડા નાખવા આવ્યો; છતાં તને બહુ દુઃખ આવતી હોય તો તુંજ એમાં પડી બળા મરને કે પીડા પટે, કેમ ડીબર કેશરી ખરી વાતને ? ” બાલુ વિશેષ બખાલ્યો.

“એમ બાલુ, તું અબધડી મારા ધરમાંથી બહાર જા, નહિ તો આ ક્ષણેજ હું તને પોલીસને સ્વાધીન કરીશ.” પરશોતમે કહ્યું.

“ અંહાં એટલું બધું ? હજી વાર છે, પપા એને હાથ તો લગાડો, પછી જો જો કે કયે મોઢે જગતમાં ફરી શકા છે ? એનું અપમાન કર્યું એના બદલામાં, હમણાંજ એને સો રૂપા દંડના આપો ! આપો ! ” કેશરીએ કાલેજીયન કડાકા કર્યો.

“ હા, હા, ચાલો સો કાવડીયાં બલદી આપો, અત્યારે આપણને એટલી રકમની ખાસ જરૂર છે ? ” બાલુ ખુશ થતાં બોલ્યો.

“ પપા, આપો છો કે નહિ ? ” કેશરીએ તકાજો કર્યો.

“અને હું ના પાડું તો તું શું કરીશ ? ”

“એ કરે શું વળી ? બહુ બહુ તો હમણાંજ આપઘાત કરવાની કમઝી આપસે, નહિ તો તમારા ધરમાંથી મારા જેવા શાહુકારી ફેન્ડ સાથે નહાસી છુટશે ! ” બાલુએ ફર મજાક કરી.

“હા ! હા ! આપણા લગ્ન તો થવાનાજ છે, તો પછી શા માટે હું તારે ઘેર અત્યારથી ન આવું ? ” કેશરીએ સુધારો બતાવ્યો.

“હું તો તૈયારજ છું” અને સ્વાગતમાં બાલુ બખડ્યો. “કાનું ધર અને ખાર અને કાની વાત ? ”

“જો બદમાશ, લલંગા, હવે આ દીવાનીને મદીરા પાષ એને વિશેષ હિન્મત બનીવવાના પ્રયત્ન છોડી દે. હું અત્યાર સુધી મૌન રહી છું તે માત્ર આ મારી દીકરીની બદનામીની બીહક” પરશોતમે કહ્યું.

આપણી વાર્તા સીલક હશે તો તેનું કંઈ વધુ નથી (જેનું આના છે.) [૨૫]

હવે જગુ વચમાં પડ્યો. “નહીં” તો તારા જેવા ચાંચડને ચમટીમાં ચોળા નાખતાં કેટલી વાર લામવાની છે? અરે, પણ જેનો સ્વભાવ ડંખ મારવાનો છે, એવા જેરી સર્પ યા વીછીને હિપદેશ કે ધમટી શા કામનાં? આપણું કર્તવ્ય એટલુંજ કે કેશરીને એ પીશાયના પડછાયાથી પણ દુર રાખવી.”

“મગદુર કાની છે, શું એ તમારી તાકાત છે? જોઈ તો ખરી મને મારા બાલુની ગોદમાંથી છીનવી લે છે?” આટલું બોલી કેશરી બાલુની ગોદમાં જઈ બરાતી હોય તેમ તેની નજદીકમાં ગઇ.

“ઓ પ્રભુ, શું કાલેજમાં શીખતા બધાજ કાલેજીઅન કે જેને જેટલમેન કહે છે તે આવાજ હશે?”

પરશોતમનાં આ શબ્દો સાંભળીને બાલુએ હાસ્ય ફરકાવી બાહેર જવા માંડ્યું અને પરશોતમ તેને ડોળા ધુરકતા રહ્યા, તેમનું ચાલતું હોય તો બાલુને શું નું શું કરી નાંખે!

પ્રકરણ—૧૧ મું.

હવે આપણે એક ફેશનેબલ બાર સાથનાં રેસ્ટોરાંમાં નજર કર્યે. ત્યાં એક બાળુના ટેબલ પર નાસ્તો કરેલી ખાલી રકાબીઓ બોય ઉંચકતો હતો, બીજો બોય કેશરી માટે કોલ્ડ ડ્રૉક તથા બાલુ માટે એક ખાંડીની પાઇટ સોડા તથા ગ્લાસ મુકતો હતો. બીજો બાળુ બાપાલાલ શેર બ્રોકરનો એક મિત્ર ત્યાં નાસ્તો લેતો હતો. કેશરી મડમ ત્યાં હસ્તી અને મચકાતી બાલુ પાસે બેઠી હતી, તેના મનમાં હજી તેના પીતાનાજ વીચાર હતા “જો તો ખરો, મને નાની ડાલ સમજી લીધી કે શું? કેવો દમ મારવા નીકલ્યા?”

બાલુએ ખાંડી સીપ કરતાં હિતર દીધો. “ઓ સ્વાતંત્ર્ય એટલે શું એનું જેમતે જાન નથી, એવા જંગલીઓ સાથે તો લાતથીજ વાત કરવી.”

“હવે હું થોડીજ સગીર છું, હું ચાહે તેની સાથે ફરંહરં, ચાહે તેની સાથે બોલું, ચાહે તેની સાથે લગ્ન કરું. એ મને પુછનાર કોણ?” કેશરી ફાટી!

૨૧] "ફેનરી" માં આવતી બહેન બીબા ૧૦ મારીકા જેટલી જમર કરે છે.

"ખરાખર છે, તું સમીર નથી તેથી તો મને કાવે છે ! બાલુએ ટેકા દીધો."

"આટલાં વર્ષો સુધી વેઠ કરી હવે ફેનરી લીધી, તે શું ધરને ખુણે બરાબ ગુલામી કરવાને કે ?"

"જોઈ કાસ, નોટ, તું ગમાડો પેઠે રોટલા ખડવા બેસે તો તારું શિક્ષણ લખાય, ગુલામ સ્ત્રીઓ પેઠે તું ધરનું કામકાજ કરવા માંડે તો તારી સખ્યતા સંકોચાય, તારે તો કલબોમાં જવું, અનેક પ્રકારની રમત ગમત શીખી, કોમ્પીટીશનમાં હિતરવું, અપટુડેટ ફેશનેબલ સોસાયટીમાં ફરવું અને જાહેર પ્લેટ ફોર્મ પર હિની રહી કોઈ મારા જેવાએ લખી આપેલાં બાપણો ગોખી, સલાને ધુળવી મુકવી. સ્ત્રીઓના સ્વમાન, અને સ્વાતંત્ર્ય અને જમાનાને અનુસરતા કર્તવ્યો પ્રત્યે જાહેર છાપાઓમાં કાતિલ ટીકાઓ ચિતરી નામ કાઢવું, એવું એવું જો થાય તોજ હાયર એજ્યુકેશન કહેવાય." બાલુએ વૃણા પાછો ફેશરીના કહેણને ટેકા દીધો.

"હીઅર, હીઅર ! તારા સહવાસે હું એ બધું કરીશ."

"અરે મારા સહવાસમાં તું એવું શીખીશ કે હજી સુધી કોઈના સ્વપ્નમાં એ ન હોય ! ફેશનની કહાણી જાણે છે ?"

બાલુએ નીશાની ધુંધમાં બકવા માંડ્યું.

"વૃણા તે શી ?" ફેશરીએ પુછ્યું અને બાલુ કાવ્યની ધુનમાં બોલવા લાગ્યો:—

"શીખી લે શાણી, સુચાવું વાણી, ફેશનની કહાણી, રંગીલી રસ બર,
પહેલેજ પાને લખ્યું પોથીમાં, પાઉડર ને પદ્મ તો જોઈએ જીવન બર;
નજરણે તીરછી કાતીલ એ બરછી, છુપાવી નયને ધાયલ કરે નર,
ધરની ગુલામી, તજી કરે જે, સેવાને બહાને સદાયે ધરધર.
ફેશનની કાળા થોડી નખરાળી, બલે હો કાળા, ચિંતા ન પળ બર,
આંખલડી ઠરતાં રસીક હૃદયની, પુઠે એ બમતો, પહોંચાડે ધર પર;
આયાને સોંપી બાબો ને બેબી, જતી જીમખાને દોડાવી મોટર,
હસી હસાવી આનંદ હિઠાવે, માથું અદાળી બલે મરે વર.

હીઅર ફેશરી આઠ હોપ યુ વીલ એલવ મી ટુ રમોક ?" સીગરેટ કાઢીને બાલુએ પુછ્યું.

"જોહ ? આઠ વોન્ટ ?"

“અરે એમ શું કરે છે ડીઅર, આવકાલ તો ‘સ્મોકીંગ એક ફેશન થઈ પડી છે. તે હાડે હાટલમાં તું મને મલવા આવી ત્યારે હું સ્મોક કરતો હતો, ત્યારે તો વાંધો લીધો નહતો, ને આજે આવી બહેરમાં ના પાડે છે?”

“પણ મને તેનો વાસ ગમતો નથી તેનો ધુમાડો મારા મોં પર છાંડીશ નહિ. તેથી મને કેવી ગુસ્સો આવી હતી ને ઠાંસી પડી હતી.”

“પણ આ તો ધણીજ માઇલ્ડ અને સુગંધીદાર છે ના. હું તો પીશ અને બાલુએ કેશરીના મોં પર આગળ જઈ સીગરેટ સળગાવી ધુમાડો મોં પર ફેંકવા માંડ્યો.”

“આખરે મારું કશું ન માન્યું ને?” ધુમાડાનો બાસ ન ખમાતા ઉધરસ આવવાથી કેશરી બોલી.”

“એમાં ગભરાય છે શા માટે?” તેણીના ખભા તથા પીઠ પર હાથ ફેરવીને બાલુ બોલ્યો. ટેવ તો એમજ પડે, છતાં આ ગ્લાસમાંનો એન્ડી એ ઉધરસને એક મીનીટમાં બંધ કરી દેશે!” અને ગ્લાસ તેના સામે ધરી ઝોલર કરી.

“હામ, હામ, આ શું હું દારૂ પીઉં?”

“અરે ડીઅર, આ દારૂ ક્યાં છે? સરખતથી પણ વધારે માર્ષલ્ડ! સોડાની સાથે પીએ તો કોઈ પણ સારો અઠંગ પીનાર દારૂ એને કહી શકેજ નહીં; લે લગાર પી તો જો!!”

“ના, ના, રહેવા દે,” કેશરીએ મોઢું ફેરવી લઈ ગ્લાસ પાછું ધકેલ્યું.

બાલુ ગભરાઈ હાથમાં લઈ બોલ્યો. “ગભરાઈથી શ્રીકા પડેલા આ ગુલાબી હોયને ચુમી લાલ ખનાવવા, જો, જો, આ ગ્લાસ આ કેવો ઉછળી રહ્યો છે?”

“એક છાપાનો રીપોર્ટર ત્યાં ચાલ પીવા બેઠો હતો તે ખંતેની વાત સાંભળી વચમાં બોલી ઉઠ્યો. “જાણે શ્વેતાન શિકાર માટે ઉછળતો હોય તેમ?”

“પી, ડીઅર, એક પેગ તો લે!” બાલુએ દબાવ્યું કયું.

“હું તને હાથ જોડી કહું છું મને મારૂં કર.” કેશરી બોલી.

બાલુ નિશ્ચયમાં ચકચુર બનતાં બોલ્યો. “અરે એમ તે કંઈ થાય? પીલે! થોડા પીલે!

પીલે શરામ મજેદાર મેરે યાર,
પીલે શરામ મજેદાર.....(૨)

બાલુને આમ ગાર્ધ નાચી તોફાન કરતો જોઇ બારનો માલીક ત્યાં દાખલ થયો અને બાલુને કહ્યું “ઓ યુ છડીયટ ઓ કયા કરતા હય?”

“દઈ તમામ કો ગઈ કરતાં હય,
શઈમેં બહોત બહાર મેરે યાર;
પીલે શરામ મજેદાર.”

“ડીઅર કેશરી માટેજ કહું છું કે થોડો લે.” વગી પાછું ગલાશ તેણીના મોંઠ આગળ ધરતાં કેશરીના હાથની અછાત લાગી અને ગલાશ પડી ગયું.

“ઓ મીસ્ટર, તુમ જેન્ટલમેન જયસા લગટા હય, ઓર તુફાન કયસા કરતા હય.?” બાર માલીકે પુછ્યું.

“ભર ભર જામ ભુંલાદે લાલા, પીલાદે મતવાલા.” બાલુને નિશા ખુબ ચઢ્યો.

“અજ જો તુંમ ગડબડ કરેગા તો હમ ચહાંસે લાત મારકે બહાર નીકાલેગા, આમ કહી બાર માલીકે બાલુનો હાથ ઝાલ્યો.

“તું...લા...લા...લા...લા ભર ભર જામ.” બાલુ ડેકાણા વમરતું બઠવા મંડ્યો.

કેશરી મન સાથ બેલી પડી “હાય ! હાય ! આ તો દારૂના નશામાં જાન ભુલી તોફાને ચઢ્યો છે, હવે હું શું કરું ? અહીંથી બાગી જઈ નહીં તો પુરી ફજેતી થશે.” અને તે ઉભી થઇ ગઇ.

“તું...લા...લા...લા...લા.” બાલુએ ચલાવ્યું.

પ્રકરણ—૧૨ ચું.

ઓ કોમ અચ્છા આદમી નહીં હીખતા હય ! છધરસે બહાર નીકલ ઓઇ, “તુ ખજડી રાસકલ !” એમ બેલી માલીકે તેને બેચીમાંથી પકડ્યો.

“હાય, હાય, આ તો ધાંધલ થઇ !” કેશરી ગભરાતી બેલી.

બાલુએ બાહે ચઢાવી ધાંધલ કરવા માડી “ઓ યુ ગધા, તું હમારી બેચી પકડતા હય, મય તુમારા પાઈ પકડ કર પટકુંગા.”

“અને બાલુ બારવાલાના આંખ પર ધસ્યો એટલે તેને બાલુને હાથાને જમીન પર પટકી નાંખ્યો.”

કેશરી હવે પુરેપુરી ગભરાઇ અને પટપટી, “આખરની સલામતી અહીંથી ભાગી છુટવામાં જ છે!” અને ચાલવા માંડતી હતી.

માલીકે તેણીને જતી અટકાવીને કહ્યું, “ઓ યુ મીસ એમજાબ ફાઇડર જાતા હય? ખડે રહો, હમારા ખીલકા પૈસા બારા રૂપીયા તેરા આના ચુકા દેવ!”

“પૈસા? પૈસા?” અને અતી ગભરાટથી પશ્ચાત્માં તેણીએ જોતાં માત્ર એકજ પાવલી તેણીને જણાઈ! “હાય, હાય, માત્ર ચાર આના? ખીલકા પૈસા હિસકી પાસશે લે લો?” આમ બોલી તેની બાહુ પાસે જઈ તે સુધી વીના પડેલો હતો તેને ઢંઢોલી બોલી, એને ખીલના પૈસા ચુકવી આપને?”

આ નિશાબાજ બાહુના તુફાન અને ઢંગ જોઈ અંતે પેલા છાપા રીપોર્ટરે ત્યાંથી ઉઠીને ચાલવા માડ્યું અને બાર માલીકનું મોઢું ફરતાં બોલ્યો, “ગુડ ડે મીસ્ટર ફરનાનડીશ?”

“આધસે, રીપોર્ટર સાહેબ? એ તમાસા દેખા? થોડા ઝોરખી ઠયરકો આવ તો અચ્છા, એ ઢંગ દેખોને?”

“યસ, એઝ યુઝવલ.”

કેશરી રકાશ જોઈને બાહુને પાછો ઢંઢોળા બોલી, “સાંભળે છે કે? આપણા ખીલના પૈસા એને ચુકવી આપને? બહુ ખરાબ લાગે છેને?”

બાહુનું ઠેકાણું જ ક્યાં હતું? તે નિશામાં બોલ્યો, “મારી પાસે પૈસા હોત તો તને શું જખ મારવા સાથે લાવતે?”

“શું તારી પાસે પણ પૈસા નથી?” આટલું બોલી તેણીએ બાહુના ખીશા પાકીટ તપાસી જોયા તો તેમાંથી એક બે આની માત્રી નીકળી, “હાય, હાય આ તો બેજ આના નીકળ્યા!”

આ સાંભળી બાહુએ કેશરીને એક ધક્કો માર્યો અને બોલ્યો, “કાણ મારા ખીસા કાતરે છે, એ?” ગડબડ વધી જવાથી રીપોર્ટરે માલીકને કહ્યું—“તુમારી હોટલમેં અયસી ગડબડ અચ્છી નહી.”

“એ કોઈ પોજાગીર જે મીસકો ફાસકે ધરસે હિંકા લાયા હય, ઝોર અખ ખીલ ચુકાનેકે લીયે દોનોકે પાસ પૈસા નહિ! માલીકે રીપોર્ટરને કહ્યું.”

૩૦] આવી ૧૨ શુક્ર, ૧. જેમો મનીઆરડર કરવે જર માસે પર બેઠા પુનઃસંકલ્પ.

હાવી લાવ્યો ! હાવી લાવ્યો ! એટલે શું ! મુઆ જીમ સંભાળાને મોલને. કેશરીએ દમ કીધો.

“ બડે શાહુકારકી લડકી હમ, તો પૈસા લાવ ! નીકાલ પૈસા ! ” માલીકે કહ્યું.

“ પૈસા હં પૈસા તો નથી ! જા મુઆ ! થામ તો કરી લેજો ! ” આટલું બોલી કેશરીએ જવા આંડ્યું.

“ કીધર જતા હમ, પૈસા નહોં ડેંગા તો તુમ દોનોકો પોલીશકે ચાબમેં ડુંગા ! ” માલીકે તેણીને ડબરાવી.

“ હેં, પોલીશ ! ” પોલીશનું નામ સાંભળી તેની રડવા જેવી બનીને પાછી ખુરસી પર બેસી ગઈ.

“ ઈતના ખાયા, પીયા કયા બાપકા માલ થા ? એ વેગે બોન્ડ સાથ મોજ હોડાનેકા જામ ખ્યાલ થાતો, પૈસા ખીસેમેં રખને સીવા ઈદર ધુસનેકો શરમ નહોં આયા ? ” માલીકે ઉશ્કેરાયો.

“ અરે આ તો સાવ બેશુદ્ધ પડ્યો છે ! હવે હું કયાથી લાવું પૈસા ? ” કેશરી રડમસ બની બબડવા લાગી.

“ યે દેખો મીસ ? પૈસા નહોં હૈં તો કુછ શીકર નહોં. યે તુમારે હાથમેં દો બેંગલસ હમ વો દેડો, બીલકે બદલેમેં ! નહોં તો અખી પુલીશકે શુલાતા હમ. ” બંગડી પર નજર પડતાં માલીકે તેણીને કહ્યું.

“ એ હેં, શું બંગડી આપી દઉં ? આટલી નજીવી રકમ માટે ? ” અને તેની મનમાં પટપટી, “ એ જગુ, તેં કહેલું આજે સાચું પડે છે. હું જાણે મારી સામે હિમો હોય, મારી આ દશા જોઈ હરતો હોય, એવું મને દેખાય છે. તારી સાથે તો આવા ઢેડ ફળેતા તો નજ થાય; પણ પશુ બાપડો શું કરે, વાતવાતમાં બાટલી ખાલી કરી ગયો ! ”

“ બાપ, એ નાટકકા તમાશા નહોં હમ. કયા દેખતી હમ ? પૈસા ડો યા બેંગલસ હિતાર કર દે દો. તે રેસ્ટોરાંવાલાની નજર મોટી હોંમતની બંગડી ઉપરથી ખીસી નહોં.

“ બંગડી, બાર તેર રૂપીયાના બીલ માટે મારી અઢીસોની બંગડીઓ આપી દઉં ? ” અને કેશરી વળી સ્વગત બોલી, “ હાય હાય આપવીજ પડશે, આપવીજ પડશે, નહોં તો એ મને પકડી પોલીશ કરેડીમાં લઈ જશે. ”

“ ડેર મત કરો, મીસ જલ્દી કરો. ”

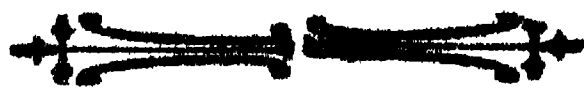
“આપેજ છુટકો છે.” કેશરી બંગડી ઉતારતાં રડવા લાગી, “આ મુઠો બે બદામનો માફ ગમે તેવું અપમાન કરી રહ્યો છે, આ વખતે તો તે મારે સહન કરી લેવુંજ રહ્યુંને ! ઓ બાલુ ! ક્યાં બવનો શત્રુ થઈ પૂં આજે મને અહીં લાવ્યો ? ઓ જગુ ? ઓ જગુ ? પપાને અખર પડશે તો—તો—શું જવાબ આપીશ ?” અને તેણીએ બંગડી ઉતારીને દધ દીધી. અને બોલી. લે મુઠા ! સત્યાનાથ જન્મે તારું !”

“આ કીસાનો રીપોર્ટ કાલે ન્યુસમાં આપવા જેવો છે.” રીપોર્ટર જે કેવારનો બધો તમાશો જોઈ રહ્યો હતો તે બોલ્યો.

હોટલ છોડી જતી કેશરીને જોઈને બાપાલાલ શેઠનો મીત્ર જે ત્યાં હતો તે બોલી ઉઠ્યો. અરે આ તો પેલી કેશરી ને આ પેલો બાલુ !

નોટબુકને પેન્સિલ કાઢીને રીપોર્ટર પુછવા લાગ્યો. “કોન ? કોન ? કોન ?”

આ સાંભળી કેશરી ધીમે ધીમે એ તરફ તીરસ્કારની દ્રષ્ટિથી જોતી ચાલી ગઈ અને બાપાલાલનો મીત્ર અને પેલો રીપોર્ટર વાત કરવા લાગ્યા.

પ્રકરણ—૧૩ મું.

એક દિવસે જગુભાઈ પોતાના હંમેશના રાખેતા મુજબ સાંજે ફરવા નિકળ્યો હતો, એવામાં જમનીને એક બાંકડા ઉપર ઉદાશીન બેઠેલી જોઈ તે તેની નજદીક ગયો. શેઠ બાપાલાલને ત્યાં જે જમની કામે જતી હતી તેમ જગુભાઈ પણ ત્યાંજ હતો એટલે બન્નેને વાતચીતનો વ્યવહાર તો હતોજ. તે બન્નેને એક બીજાથી કંઈ અજાણ્યું તો ન હતું એટલે જગુભાઈએ તેણીને પુછપરછ કરવા માંડી.

“કાં જમની જહેન, તમે આટલા બધા ગલુમી, ને ઉદાસ કેમ દેખાવો છો ? એક મિત્ર તરીકે પુછું તો ક્ષમા કરશો ?”

“જગતમાં માફ કાંઈ નથી, એમ કહું તો ખાસ ખોટું કંઈ નથી, આજે મારા મુખ, દુઃખની કાળજી કરવા, પ્રભુએ તમારા જેવો એક બાધ મેળવી આપ્યો. એથી મને કેવો આનંદ થાય છે.” જમની સ્નેહભાવથી બોલી.

બાલુ જેવો તમારો સ્નેહી છે તો પછી તમે એમ તો નજ કહી શકો કે તમારો કાંઈ સ્નેહી નથી ? જગુએ બાબબી અટકળ કરી.

૬૨] આવી વાતચિતના સોલ એન'ટ, આર. એફ. અચારીયા, કોલકાતા મારકેટમાં.

“અંક, તમે કેમ જાણ્યું કે એ મારો સ્નેહી છે?” જમનીએ ગભરાતથી પુછ્યું.

“રસ્તામાં એક દીવસે મેં તમને એની સાથે વાત કરતાં દીઠાં હતાં તે પરથી.”

“હું તો ધણીએ પૂછ્યું છું કે એ મારો સ્નેહી હોય અને આવ ? પણ.....”

“પણ.....”

“એ તો ભાગ્યાધન છે.” જમનીએ કહ્યું.”

“જેન ! સંસારમાં એવો એક સાથી મળે તો તમને સંતોષ થાય ખરો ?”

જમનીએ કાંઈ ઉત્તર ન વાલ્યો, આ બન્નેની વાતચીત ચાલતી હતી તેટલામાં બાલુ ખરડાયલા દ્રેસમાં આવીને ત્યાં છુપાઈ ગયો હતો.

“એનો સ્નેહ મેળવવા કેટલાં આતુર છો તે તો હું જાણી ચુક્યો છું, પણ એ બાલુ બે પરવા છે એમ તમને નથી લાગતું ?”

આ જગુના વેણ સાંભળતાજ બાલુ ત્યાં ધસી આવી બોલ્યો, “હું પરવા કરું છું કે બે પરવા છું તેની તારે શી પંચાત ? હરામખોર !”

“બાલુભાઈ, તું તો સમ્યક્તાથી વાત કરતાં શીખ્યોજ નથી શું ?” જગુએ ઠંડાઈથી કહ્યું.

“તું સમ્યક્તાથી વાત કરતાં બહુ શીખ્યો છે તે મને ખબર છે ! આમ કોઈની વહુ દીકરીને મીઠી મીઠી બોલીથી ભંભેરવા માટે, તારા કરતાં હું શું છુંડો છું ? યુ જલ્દી કુલ ? યુ કર્ટી સ્વાઈન !” બાલુ તેના આંગ ઢિપર ધસવાનો દેખાવ કરી બોલ્યો.

“કાશુ જાણે કંઈ ગટરમાંથી ઉઠીને આવ્યો છે ! કે તને બધામાંજ દુર્ગંધ આવેલી જણાય છે ? જમની જ્ઞેન તમે એકઝેક્ટ ટાઇમે આવી પહોંચ્યો. હું જાઉં છું.” જગુ આટલું બોલી ચાલવા લાગ્યો.

એટલે બાલુ પુકારી ઉઠ્યો, “ક્યાં ચાલ્યો ? એ શાહુકાર, પાછો ફર ! જમનીનો તે પછી હાથ પકડી તે બોલ્યો ! “તું આવા કુતરાઓની દોસ્તી રાખે છે ને ? આજથી તારે મારે———”

“હાથે આપણીયા ! ના, ના, તમને પસંદ ન હોય તો હું એની સાથે સંભાષણ પણ ન કરું. બાપાલાલ શેઠને ત્યાં કાંઈ કામ પડ્યું હોવાથી મને વહેલાં આવવાનું એ કહેવા આવ્યો હતો.” જમનીએ ખુલાશો કર્યો.

“અરે, એ બડો બદમાશ છે, સંભાળજે! કાંઈકના ઘેર ભાંગી ચુક્યો છે? માટે.———”

“અરે પણ આ શું! આ તારા કેવા હાલ. દ્રેશ તો ને!” બાલુનો ખરડાયેલો લચડાયેલો પહેરવેશ જોઈ જમની આશ્ચર્ય પામી બેઠી.

બાલુ સ્વગત પટપટયો. “કેસરી પાકતો સ્વાદ લઈ ખારમાંથી સીધોજ ચાલ્યો આવું છું, નિશાની ધુનમાં મારો આવો અવતાર થઈ ગયો છે તેનું તો મને જ્ઞાનજ ન રહ્યું અને તેને પોતાનો પહેરવેશ સરખો કરવા માંડ્યો.”

“એ મનમાં શું બડબડ્યા કરો છો? કેમ શું થયું? કહોને! કાંઈ મુંઝવણની ગંધાતી ગટરમાં પડ્યા હતા કે, કંઈ એકસીડન્ટ થયો!” જમનીએ દાઝથી પૂછ્યું. તેણીના ઉત્તરમાં બાલુએ થીંગડ થાંગડ બચાવ કર્યો કે “એવુંજ કાંઈ બન્યું છે, તું માનશે પણ નહીં; પરંતુ સાચી વાત તારાથી કેમ છુપાવાય? વાત જાણે એમ બની કે મોટર અને ટ્રામની હડફટમાંથી બચવા કાંઈનું ઘેટકા જેવું કુતરું એક ગટર સમરાતીથી તેમાં જઈ પડ્યું, પુષ્કળ કાદવમાં ખૂંચી જઈ મરવાની બીકે બીચારું તડફડવા લાગ્યું.——”

“હામ, અરેરે ગરીબ બીચારું, પછે?”

“લોકો ટોળે મળી જોવા લાગ્યા, પરંતુ અરે દીવાના ઇન્જરદારોમાંથી કાંઈએ એને બહાર કાઢવાનો પ્રયત્ન સરખોએ ન કર્યો, એ તો બાલુ બંદો બધાયેમાં પહેલો? એક તો ગંધાતી ગટર, બીજું કાદવ, ત્રીજું સુંદર કુતરું પછી કાંઈ વાત! આ તારો સેવક એકદમ ગટરમાં ગુઠણ પુર કાદવમાં કુદી પડ્યો.”

“ઓહ! ખાવો, વેલડન!”

બીચારા કુતરાને ખાંધ પર નાંખી ઉપર લાવ્યો. તે બહાર મુકી હમણાજ સીધો તારે ત્યાં બાથ લેવા આવતો હતો.

“એ કાંઈ માન્યમાં વાત આવતી નથી અરે જી, લુચ્ચા! જુહા! ઠગારા!”

ઠગાર્ડ હું તો બોળા, ઠગારા તારા ઠાઠમાં,

શરમાઈ, કરમાઈ, ભરમાઈ, પ્રેમ પોથીના પાઠમાં!

હસીને બોલાવી, નયન મીલાવી, લગની લગાવી, દીલડા ડોલાવી.

ડોલે આ દીલડું, પણ મારું દીલજનન, સાચ કેમે રહીશું, અરજ નથી ગાંઠમાં.

ઉપલી જમનીની કાવ્ય કળા સાથે બાકી શબ્દ જોડી સંપૂર્ણ કરી!

પ્રકરણ—૧૪ મું.

સર પરશીતમદાસના ધરના દીવાનખાતમાં બાપાલાલ શેઠ ધંધાને લગતી વાતચીત કરતાં બેઠા હતા તેટલાં વાતચીતનું વલું કાલેજીબનો તરફ ઢળ્યું, પરશીતમ બોલવા લાગ્યા કે—

“ઝોહ ! આગ લાગો, એ કેળવણીમાં ! એ કહેવાતી કાલેજીબમાંથી એ બાલુ અને કેશરી જેવા નમુનાઓ બહાર પડતા રહેશે, તો એક દિવસ એવોયે આવશે, જ્યારે હસતો રમતો આપણો સંસાર ઉજડ વેરાન બની રહેશે, દુન્યામાં સંસ્કારોના બાજુ પશુ શોધેલાં મળશે નહિ.”

“પણ એ કેવળ અશક્ય છે,” બાપાલાલે કહ્યું.

અશક્ય ? હંથ સંસ્કારી વાતાવરણ જેનું કહેવાય છે, એવી એ કાલેજીબમાંથી—ઉદ્વેગ, નિષ્કુરતા, નફટાઈ, સ્વચ્છંદતા, એને અભિમાન જન્મ પામ્યા છે, જ્યારે વડીલો તરફ માન મર્યાદા, એ કેળવાયલા કાલેજીબનોમાં ક્યાં છે ? ઉચ્છબલખણે ધસતા એ કાલેજીબનોમાં કરકસરીનું જીવન સ્વાશ્રયની શોભા છેજ તે ક્યાં ?” પરશીતમે પુછ્યું.

લાવનાઓ, તનમનની સાદાઈ, દયા, માયા, અને સ્નેહના અંકુરો, એ સર્વ સોધ્યાંએ નહીં જડે, એ કેળવણી કલખો અને જીમખાનાઓના સંસર્ગથી વહાલ ભર્યાં વડીલોથી, ધર તળવે છે ! બાપાલાલે રસપુણ્ય લેકચર ચલાવ્યું—“શંકુતલા, હેલન અને જુલીઅટના દ્રષ્ટાંતોથી ધરમાં આવી બેઠેલી પત્ની પ્રત્યે અભાવ ઉત્પન્ન કરે છે. ગૃહશિક્ષણ પ્રત્યે ગુસ્સાથી ડાળા ધુરકતી કાલેજીબની કન્યાઓ બેદરકાર રહે છે, અને ટેનીસ બેડમીન્ટન, પ્યાનો તરફ હોંસ ઉમંગ બતાવે છે. સંસાર એટલે શું ? જીવન એટલે શું ? એનુચે જ્ઞાન એ પશુઓના કારખાનામાંથી બહાર પડનારાઓને હોતું નથી, કાલેજીબના હંબર પર પગ મુકતાંજ હોંદના મટી યુરોપીઅનના દીકરા બની જાય છે, એને તમે કેળવણી કહેશો ? અરે એ કાલેજીબ નથી પણ કાળા કાલસાની ખાણ છે ! !

બન્નેની વાતોની તડાતડીમાં જગુભાઈ આવ્યો, અને તેમના સંભાષણે સાંભળી આમોજ ચમને હિલો.

“કાકા ! આજે તમે તમારા ચક્ષુમાંથી જગતનું જીવન ઉઠેલી રજા છે, એટલે એકરંગીજ દેખાય એમાં કાંઈ નવાઈ નથી. વિદ્યા અને જ્ઞાન એવો મુક્તાશળ ચિતામણી, કદપતર કે કામધેનું જે કહો તે છે. એનું સત્ય

સ્વરૂપ તો સદાય નિર્મળ અને પ્રકાશિતજ છે. એનો સારો ચા માઠો ઉપ-
ભોગ, જે પાત્રને ફાળે એ આવે, તેની પ્રકૃતિના પ્રમાણમાં થાય છે."
જગુભાઈએ કાલેજીયનનો પક્ષ કર્યો.

"પાણી ઠંડુ છે, પણ ચુનામાં પડતાંજ ગરમીની વરાળ ઉત્પન્ન થાય
છે શાથી ? એ દોષ ચુનાનો કે પાણીનો ? બાપાલાલે બોલ્યા."

"ચુનાનો !" પરશોતમે ઉત્તર દીધો."

"એજ નિયમ કુંળવણીને પણ લાગુ પડે છે." બાપાલાલે કહ્યું.

"હું એમ નથી કહેતો કે આજે અપાતી કુંળવણી દોષીત નથી. જે
પ્રકારમાં અને જે પ્રમાણમાં એ અપાય છે, તેમાં જરૂર નાના મોટા દોષો
છે, સુધારો કરવાને ત્યાં બહોળા અવકાશ છે, અને એમાં ઘટતો સુધારો
કરાવવા, બહાર પડી ફાઈટ આઉટ કરવું એ આપણી ફરજ છે,"
જગુએ સમજાવ્યું.

"પણ જો કાલેજીને તમે કાલસાની ખાણો કહેા છો.——"

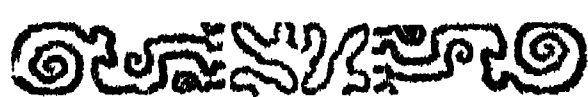
"એમાં શંકાજ શી છે ?"

"એજ કાલસાની ખાણોમાં રતો પણ પાકે છે, પાક્યા છે, પાકશે."
બાપાલાલે કહ્યું.

"હા. ખરેખર ! એનો તો મને ખ્યાલ પણ ન આવ્યો !" પરશોતમ
બોલ્યા.

"એક ગમ કેશરી, અને બાલુને જુઓ, બીજી ગમ જગુ અને જમ-
નીને જુઓ કુંળવણીના નિર્મળ પ્રકાશમાં ભેદ નથી, પણ જેવા કાચની
હાંડીમાંથી એ પ્રકાશે એવો રંગ જગતમાં દેખાશે." બાપાલાલે સમજાવ્યું

"પણ એ બદમાશ બાલુને હવે કાંઈ પણ રીતે કેશરીના માર્ગ વચ્ચે
આવતો અટકાવવોજ જોઈએ." પરશોતમે મત આપ્યું.

પ્રકરણ—૧૫ મું.

"તમે જાણીને અજબ થશો કે એ બાલુ જુનો ડામીજ છે."
બાપાલાલે કહ્યું.

"હેં ! એટલે ?" પરશોતમે પુછ્યું.

"આગળ એને બજાબેવાર ચોરી, ફાજદારીના આરોપ માટે સજા
થયેલી છે. મેં એ વાત મારા એક મિત્રથી જાણી હતી." જગુએ કહ્યું.

કચી બહેનખાસાના મનને મઠક કરે છે. તમારી બહેનીનાં વેળા બેઠાને મઠક કરે.

“અરે રે, કેશરીતો એને ફેરેતો માની મેહી છે ! પરશોતમ બળામો કરતા મોહ્યા.”

“ધીરથી, પરશોતમ શેઠ સાવધાન ! એજ આવે છે.”

“કેશરી દીકરે ચહેરે, લથડતે પગે ત્યાં આવી દાગી એટલે ખાપાલાલે વાતને ફેરવી મારી પરશોતમને કહ્યું.”

“હવે મારું કુળ વધારે વખત થોભી શકે તેમ નથી, ચોવીસ કલાકમાં નાણાં ભરીદો, નહીં તો આવતી કાલે, તમારી મિલકતની જપ્તી માટે કુકમનામું ચમ જન્ય તો મને દોષ ન દેશો.”

“અરે પંચુ એ નાણું, હું ક્યાંથી લાવું ? પરશોતમે હિતર દીધો. “ખાપાલાલ શેઠ નોકર ચાકરોને રગ્ગ આપી, મોટર ગાડીઓ વેચી મારી, હવે આ બંગલો અને મારી દીકરીની જર જણુસ સિવાય બીજું કશું મારી પાસે નથી.”

“દીકરીનું જવાહીર આ વખતે કામ નહિ લાગે તો ક્યારે કામ લાગશે ? ખાપાલાલે પુછ્યું.”

“તો બલે.....”

પરશોતમને બોલતા અટકાવી કેશરી વચમાં બોલી પડી. “શું બલે ? હું મારા દાગીના શા માટે આપું ?”

“ત્યારે તું તારા પપાને જોલમાં જવા દર્શા ?” જગુએ પુછ્યું.

“મારા જર જવેરાત પર તેમને શો હક્ક છે ?”

“એ જર જવેરાત પર હક્ક એમનો કે તારો, કે કોઈનો પણ નથી, ફક્ત લેણુદારોનો છે. મારી પાસે તું કબુલ કરે છે કે તારી પાસે જર જવેરાત છે. એ દાગીના તારા પિતાના પૈસે ખરીદાયાં છે, એટલે એના પર તારો કશો હક્ક પહોંચે એમ નથી; અને એ દાગીના છુપાવવાનો કંઈપણ પ્રયત્ન કરીશ તો ચાહ રાખજે દીકરી ! કે કાયદો તને પણ યુગાલમાં લેવા ચુકશે નહિ.” ખાપાલાલે રોકડું પરખાવ્યું.

“અરેરે, શું તમો પણ ફરી બેઠા ?”

“એમાં મારો કાંઈ વાંક છે ? કાયદા પ્રમાણે જે થવું હોય તેને કાંઈ અટકાવી શકાય ?” ખાપાલાલે બચાવ કર્યો.

“ઓહ, ટેરીબલ ! હોરીબલ ! ત્યારે હવે શું કરશું પપા ! પાર્ટીઓમાં, જીમખાનામાં કે થીએટરોમાં હવે શું પહેરી જઈશું ?”

બન્ને બાપાલાલજી બોલી ઉઠ્યા—“હવે તો એ સમય આવ્યો છે, દીકરી, કે એ બધી ચીજો કરવાની તારે જરૂર રહેશે નહિ.”

“એટલે ?”

“પૈસા હશે તો પાર્ટીઓના ઇન્વન આવશે. જીમખાનાની શી બરી શકાશે, પૈસા હશે તોજ થીએટરો પર જઈ ટિકીટ ખરીદી શકાશે, પ્રભુએ પૈસાની ચીજો તો હવે દૂર કરી દીધી, પછી ટેરીબલ અને હોરીબલ વગેરે શબ્દો બોલવાનું રહ્યુંજ ક્યાં ?” બાપાલાલે કટાક્ષ કર્યો.

“એટલે શું અમે સ્ટ્રીટ બેગર—રસ્તેના બીખારી થઈ જઈશું ?”

“એ તો જેવી તમારી નિષ્ઠા !”

“ઓ, તમે તો દૂર કસાઈ છો !”

“તેના કરતાં એ વિશેષ કહે તો કોની ના છે ?” બાપાલાલ હસતાં બોલ્યા.

“હં, હં ! આજે તો બધું લુંટી લ્યો, હસી લ્યો, પણ બાલુ જોડે મારા લડન થઈ જશે, પછી તમારી આંખોમાં મરચાં પડે, એવા દાઢ અને વટમાં રહીશ તે તમે જાણો ? આટલું બોલી કેશરી રોશમાં આવી ગઈ.”

“હાય, ક્યાં જઈ અથડાશે આ વાંઠેલ દુકતી ! કાશ્ય જાણે ?” પરશો-તમ દલગીર થઈ ગયા, બન્ને વૃદ્ધ ગૃહસ્થોને વાતે વળગેલા ઊંડી જમ્બુ ત્યાંથી બાહરે પડ્યો અને પોતાના મન સાથે વિચાર કરતાં બોલ્યો.

“જેને હું મારી બનાવવા મથું છું, તેનું જીવન ક્યાં વહી રહ્યું છે ? કાલે એ બાલુ જોડે હોટલમાં ગઈ; મારી પેઢીનો કલારક ત્યાં ચાહ પીતો હતો, તેણે સર્વે પ્રકાર નજરે જોયો ને આજે સવારે મને કહી સંભળાવ્યો હતો. તે પરથી હું બીલના પૈસા ચુકવી, હોટલના માલિકને કાયદાનો ભય બતાવી, પેલી બાંગડીએ પાછી મેળવીશ, આ બનાવ તો હજી સુધી કાઈ જાણતું નથી. એ ખ્યાલે આ હૃદયમાં આગ લેકે છે, ઓ પ્રભુ ! શું સોખને અસર થઈ વગર ન રહી ? અને શોકઝરત તેને ચાલવા માંડ્યું.”

પ્રકરણ—૧૬ શું.

હિપલા બનાવને કેટલાક દીવસો વીટી ગયા.

એક દીવસે કેશરી નાનકડી ઝોરડીમાં પરસ્થિતીનો એકલી બેસી વીચાર કરતી હતી.

ઓ, પ્રભુ, કેવી ભુખ લાગી છે ? ઘરમાં કોઈ ચાહ બનાવી આપનાર પણ રહ્યું નથી, પપા એ બધાજ નોકરોને રજા આપી દીધી. બે પાંચ રૂપીઆ પણ મને વાપરવા આપતા નથી, આજે એ બાંગડીઓ મારી પાસે હોત તો કેવી કામમાં આવત ? પણ હવે રાંડયા પછીનું ડહાપણ શા કામનું ?

એટલામાં બાલુ પોતેજ ત્યાં આવી લાગ્યો તેને જોઈને કેશરી આવે-જથી બોલી. "આવ્યો, આવ્યો ડીબર ?"

"હું આવ્યો ! ચાહ કરતાંજ ? પણ આજે તું આવી બેબાકળી કેમ બની ગઈ છે, કાંઈ ભુતભુત તો નથી વળગ્યું ?" બાલુએ કહ્યું.

"કેવો રમુજ ને હસ્તો તું છે ? તે દીવસે હોટલમાં તું તો બેશુદ્ધ પડ્યો હતો, તે બીલના બદલામાં મારી પાસે કાંઈ પૈસા ન હોવાથી, હું તેના માલીકને બાંગડીઓ આપી આવી છું."

"શું જખ મારવાને ?"

"મારી આમ ફજેતી કરવાને !"

"એમા શી મોટી ફજેતી થઈ ગઈ ! પૈસા તારી પાસે નથી તો તારા પપા પાસે તો છેને ? બાલુએ બાજુગરી કરી."

"અરે શું કહું અમે તો બીલકુલ પાછલેસ બેગર બની ગયાં છીએ," કેશરી રડમસ થઈ બોલી.

બાલુ સ્વગત બોલ્યો, "વાત સાંભળાંજ તે સાચીજ લાગે છે."

"બોય, બટલર, નોકર, સોફર કાંઈ ઘરમાં ન રહ્યું. ભુખ તો એવી કઠડીને લાગી છે, પણ શું ખાઉં ? મારું કલેજુ !" કેશરીએ ચલાવ્યું.

"તો પછી હાથે રાંધી લેને ?"

"હાથે રાંધતાં આવડતું હોત તો આજે કામની પણ ઓશીયાળા ન રહેત ? જગુભાઈએ તે દીવસે કહ્યું; પણ મેં મુખી જેવીએ તેનું માન્યું નહિ, હવે ભુખમરો વેઠવો પડશે કે કેમ ?" કેશરી કંકલવા લાગી.

“અહુજ સારું કામ કર્યું, આખર મેળવવી તો આપણને રહીને?”

“હું આજે એ ખીલના રૂપીઆ આપી આવી એ મારી ખાંગડીઓ પાછી લાવી ન આપે?”

“ચાર દમડી પણ ખીસામાં હોય તો ને?” ખીસામાં હાથ નાખી બાહુ લહેરમાંજ વાતો કરવા લાગ્યો.

“મેં કહ્યું તે સાંભળ્યું?”

“હા! કેમ નહિ? વાહ, એક પંદર વીસ રૂપીઆ લાવ, એટલે હમણાંજ ખાંગડીઓ છોડાવી લાવું! એમાં શું મોટી વાત છે?”

“પણ મારી પાસે પૈસાજ ક્યાં છે?” એક પૈસાની પણ જોશયાલી ચમ્પ રહી છું, એટલું ખીલ તું ચુકવી ન આપે?

“જ્યારે મારી પાસે પૈસા હોત તો તને હું આટલું બધું બોલવા પણ દેત ખરો કે?”

“તારી પાસે પૈસા નહતા તો મને ફરવા શા માટે લઈ ગયો?”

“બોય બટલર ન રાખે તો કાંઈ નહિ, પણ બાપ જેવો બાપ પોતાની પુત્રીને ખાવાના પૈસાએ ન આપે? શું દીકરીને લુખે મારશે?” બાહુએ ખાંગડ વૃત્તી બતાવી.

“મેં પૈસા માગ્યા તો પપાએ કહ્યું, કે એ તારી પરશનલ મેટર છે, પૈસા મારી પાસે નથી, અનાજ ઘરમાં પડ્યું છે, જોઈએ તો હાથે રાંધી લે, કાચા દાણાના શું ફાકા મારું? શું કરું?”

“અરે એ તે તારો બાપ છે કે કાળો સાંપ!”

“આજનો દિવસ તું મને ન બચાવે?”

“લે, ઉલટો હું તો આજે તારે ત્યાં જમવા આવેલો છું?”

“તારે ત્યાં જમવા ખાવાની શું કાંઈ પણ સગવડ નથી?” કેશરીએ આશ્ચર્ય પામી પૂછ્યું.

“બાહુ સ્વગત બબડ્યો” “હવે આ તલમાં કંઈ પણ તેલ બાકી હોય એમ મને નથી લાગતું.” પછી કેશરી તરફ ફરીને બોલ્યો.

“જોને ડીઝર, મફતકા ખાના ઔર મસીદ મેં સોના, એ તો મારો નિત્યનો નિયમ છે, તને લઈ જઈ બેસાડું ક્યાં?”

“શું તારું ઘર નથી, તારી તો મોટી મિલકત છે એમ તું તો કહેતો હતો ને?” કેશરીએ પૂછ્યું.

“એ તો હવામાં ઠીંધા ! તે વારે કહેતો હતો તે ખરું, પણ આને નથી ને ?” બાલુએ હાં બોલ્યાં.

“શું, શું ? પહેલાં હતી ને આને નથી ? કેશરીએ પૂછ્યું.”

“મિલકત હતીજ કોણના બાપની કે આને હોય ?”

“ત્યારે શું આજ દિવસ સુધી તેં મને કહી ?”

“તું ક્યાંય શું કરવા ? આંધળા બની શું કરવા ?” બાલુ બહારમાં આવી જઈ કવેતમાં બોલવા મંડ્યો—

“ચંચળ નર બમર હોય, રહેવું કાં બરોસે,
કંથ બલે સંત હોય, રહેવું કાં બરોસે.
કેદી કમળનો એ, પ્યાસી અધરનો એ,
કળીએ કુંજ કુંજ હોયે, રહેવું કાં બરોસે.
હિરના અભિલાસ જુદા, દેહના વિલાસ જુદા,
અંધન અતૂટ તોયે, રહેવું કાં બરોસે.
ગયો ચાંદલીએ ને, નીચી મદુલી મારી,
આંગણા ઉજળે તોયે, રહેવું કાં બરોસે.

આ સાંભળી હવે કેશરી ગરમ થઈ “ઓ નકટ ! મારી આંખમાં ધુળ નાખી અપ-ટુ-ડેટ બની આવી, મારી સાથે લગ્ન કરવાનો હતો ને ? તે બી માત્ર પૈસા માટે ?”

“પૈસોજ પરમેશ્વર છે, બીજું તારામાં બધુંજ શું છે ?”

“આ ગુલાબી ગાલ પર ગુંજનાર બમર તુંજ હતો ને ?”

“એ ગુલાબી લાલાસ દેખાતી હતી પૈસાની, નહિ પણ ગાલની !”

“ઓ અધમ કુમાર !” કેશરી હતાશ બનીને ફસડાઈ પડી.

પ્રકરણ—૧૭ મું.

“હું લખોપતિ છું, એવી આશામાં, બાપને ઠોકરે મારી, પેલા જગુને પાણીયું પકડાવી, આપ બાપ સાહેબ મને પરણવા નીકળ્યાં હતાં ? મને નહીં, મારા પૈસાને ! આને ખરી હકીકત મેં જણાવી, એટલે પૈસાનો મોહ સરી જતાં, જે સોનાની લગડી લાગતો, તે હવે તારી નજરે કઠીર જણાયો ? આપણા બેમાંથી કોણ વિશેષ અધમ છે તે તારી બતે તેનું તોલ કરી લે.” બાલુએ ખુશ જમાવી.

“હાથ ! આજ દિવસ સુધી સમજતી હતી કે પીળું તેટલું સોનું જ હશે, ઘોળું તેટલું બધું દુધજ હશે, ચળકે તે હીરાજ હશે, કેવી હું દુઃખી ! મારી અધુરી કળવણીને કારણે ! આજે સમજાય છે કે હું જેટલું બણી એ તો માત્ર પાયામાં પથર પુરતું જ પાણી છે સંસારની ધમારત ચણવા માટે અનુભવની આંખ મારી પાસે નથી. કુદરતના બેદ સમજવા મારી પાસે પુરતી શક્તિ મારી બુદ્ધિમાં નથી. આવા પીશાયોની જાળમાંથી બચવા પુરતી હૃદયમાં તાકાત નથી, કઠણ કાયડાઓને હોકળવા મારામાં પુરતી ક્ષમતા મારા ચંચળ મનમાં નથી અરેરે જગુભાષને હરકાતી કાઢ્યો, વડીલોનો તીરસ્કાર કર્યો, પરીણામે આજે દુન્યામાં હાંસી પાત્ર બની, તે ફક્ત તારા જેવા ચંડાળને લીધે ! જગુની સામે હવે હું કયે મોંઠે ઉભી રહીશ ? અરેરે હજુ પણ મારે માટે તારા હૃદયમાં કાંઈપણ દયા ઉભરાય છે કે નહિ ?” કેશરી ભારે કમલતી બોલી.

“આ તારા જેવા, નાટકના કાંઈક તમાશા આ નજર સામે બજવાઈ ગયા છે ! તારા આંસુના વરસાદથી પણ આ વેરાન ભુમિમાં દયાનો એક અંકુર ફુટે, એવી આશા રાખીશ મા, પણ અહીંથી જતાં પહેલાં તારી બાંગડીઓ તને પાછી મળે તેમ મારે સુક્તિ કરવી પડશે. આપણે લગ્ન ન કરીએ તેથી કાંઈ ફેન્ડઝ મટી જતાં નથી, માટે આવતી કાલે અપોરે પંદર રૂપીઆ તૈયાર રાખજે, પછી તારી પાસે ન હોય તો ગમે ત્યાંથી પણ લાવી રાખજે, બાંગડીઓ હું તને જરૂર લાવી આપીશ” અને તે મજાક કરતો ને હસતો ત્યાંથી ચાલી ગયો. તેના પાછલ કેશરી આશાવંતી બની બીચારવા લાગી કે—

“એ બાંગડીઓ બાલુ પાછી લાવી આપશે ? એાહ કેવો ભલો છે ? પણ પંદર રૂપીઆ ક્યાંથી લાવું ? કાણ આપશે ? પણ એ આવતી કાલે શા માટે આવે ! મારે માટે તો એ મારી પરીક્ષા તો નહીં કરતો હોય ? હું પ્રેમમાં ડૂબે છું કે ચંચળ તેની તો એ પરીક્ષા કરતો ન હોય ? રહેણી, કરણી, ફેશન, એટીકેટ, અને મેનસમાં જે અપ-ટુ-ડેટ છે તે શું એવો કંગાળ હોઈ શકે ? ઈમ્પોસીબલ ! ઈમ્પોસીબલ !!”

પ્રકરણ—૧૮ સું.

એક દીવસે જગુભાઈ, સર પરશોતમની ચપલી પરસ્થિતીમાં દીવાસો દેવાને તથા બાપાલાલના કામે ધરે ગયો. ધરમાં તેઓ હતા નહોં, કેશરી પણ ત્યાં જણાઈ નહોં, એટલે ત્યાં જેસીને ખીસામાંથી બંગડી કઢાડીને તે વીચારવા લાગ્યો.

“હજી માઈ હૃદય નિશ્ચય નથી કરી શકતું કે આ બંગડીઓમાં સમાયલો બેદ શેઠ બાપાલાલ તથા પરશોતમને હું કહું યા નહોં? એમને કહેવાથી કેશરીનું પોઝીશન કેવું ડેલીકેટ થઈ પડશે? ત્યારે શું આમને આમ ચાલવા દેવું? એને માટે...” આ વીચાર કરતો બેઠો હતો તેટલાં કેશરીને આવતી જોતાં સમેત તેણે બંગડીઓ ખીસામાં મેલી દીધી અને ત્યાં પડેલી કાંઈ ચોપડી વાંચવા મંડી ગયો.

“કેમ જગુભાઈ ક્યારે આવ્યા, આ શું વાંચો છો?” કેશરીએ પુછ્યું.”

“સેકસપીઅરનો નાટક? ટેમીંગએવ, ધી શ્રુ!”

“રોમીઓ જુલીએટ તમને નથી ગમતો?”

“જુલીએટ વગરના મારા જેવા રોમીઓને નાટક વાંચી જીવ નથી બાળવો?” જગુએ કહ્યું.

“વાહ એવું કેમ બોલો છો? રોમીઓ અને જુલીએટ મતભેદને અંગે શું કહીપણ લડ્યા નહીં હશે?”

“સિદ્ધાંતને માટે જરૂર લડ્યા હશે, પણ નાદાનીતો નજ કરો હોય!”

“શું મેં નાદાની કરી છે.”

“ના, હું તો જુલીએટને માટે કહું છું, બંધ બેસતી સોઠ પોતાની છે, એમ સમજી શું કરવા ઓઠી લેવી?”

“તો ઠીક.”

હિદાસ ચહેરે જેસી નિશ્વાસ નાખતાં કેશરી બોલી.

“કેમ કાંઈ આજે હિદાસ જેવી દેખાય છે?”

“મને માત્ર પંદર રૂપીઆની જરૂર છે?”

“પપા પાસે માગી લેને?”

“તું જાણે તો છે કે હમણાં હમણાં પિતાજી મારા શત્રુ જેવા બની બેઠા છે, પણ જગુ તું એટલા રૂપીઆ ન આપે?”

“આપરે! એટલા બધા ફૂંપીઆ હું ક્યાંથી લાવું? જે રૂકમ તારે મન નિરજીવ છે, તે મારે મનથી પહાડ જેટલી છે!” જગુએ જણાવ્યું.

“પપાએ રસોડયાને રળ આપી દીધી, હવે હું શું ખાવું! ક્યાં ખાઉં! પપાએ તો અપવાસ શરૂ કર્યા! પણ મારે શું કરવું?”

“તો મારે ત્યાં ચાલ!”

“તારે ત્યાં હું શુખે મરતી જમવા આવું?”

“મારા જેવા ગરીબને ઘેર જમવા આવતાં લાજ લાગતી હોય તો તારા શ્રીમંત સગાઓ ક્યાં જોછા છે?”

“એટલે શું? ખાવા માટે જેને તેને ત્યાં બીજા મામતી ફરે?”

“તો પછી હાથે બનાવી લે!”

“અરે એજ નથી આવડતું ને? નહીં તો કાઠની ઓશીઆળા આજે શેની હોત?”

‘ક્ષમા કરજે, કેશરી, સ્ત્રીઓની સ્વતંત્રતાની આડે આવવા હું માંગતો નથી, પણ પ્રમાદી જીવનનેજ કુલીનતાની નિશાની સમજતી, સ્વચ્છંદી સ્ત્રીઓ, સ્ત્રી સ્વતંત્રતાનો ઝુંડો હાંચો અને અવીચળ રાખી ન શકે, સ્વાતંત્ર્ય એ સ્ત્રીઓનો જન્મ સિદ્ધ હક્ક છે, એવો દાવો કરનારી સત્તનારીએ એટલાજ પ્રમાણમાં સ્વાશ્રીય પણ થવું પડે, સ્વાતંત્ર સ્વાશ્રયથીજ શોભે છે, નહિ કે ધનદે લતના વેશવથા!’ જગુએ લંબાણથી સમજાવ્યું.

“ઝા. એવો સુંદર વિચાર!” કેશરીની આંખો ચમકી.

“હું તારે દીલ ફૂંપવવા આ કહેતો નથી, પણ વગર સમજે, દેખા-દેખીએ સ્ત્રીઓ સ્વચ્છંદતાના ક્ષેત્રમાં કુદી પડે છે, જેને મુખપીંછથી સ્વાતંત્ર્યનું નામ અપાય છે. ત્યાં પાગલોના પ્રદર્શનોનો મેળો ભરાય છે, અને તેથી આપણી કામને નાચે જેવું પડે છે, સ્ત્રીઓની ગુલામી જંજીરો બેઠા બળવાથી તોડી શકાયો નહિ, પણ સાચા સાદા સ્વાશ્રયથીજ.”

“આવું તે દિવસે તે મને સમજાવ્યું હોત તો આજે આટલી દુઃખી હું નહિ હોત.”

આ સાંભળી જગુભાઈ હસવા લાગ્યો.

‘હસે છે શું? મને દુઃખ થાય છે, ને તે પર તું મને ઝમ દે છે?’

આ વાત ચાલતી હતી તેમાં બાલુ આવ્યો અને કેશરીના પ્રશ્નનો ઉત્તર દેતાં બોલ્યો, “દુઃખી શા માટે થવું?”

આલ મારી સાથે ! પંદર રૂપીઆ લાવ્યો છું. તેને તેણીના કાનમાં ધીમેથી કહ્યું.

“તું લાવ્યો ? તને મલ્યા ?”

“ડીઅર તારે માટે હું શું ન કરું ?” અને સ્વમતમાં તે બોલ્યો, “પંદર ઝારતા પાંચસોની બંમડીઓ પચી જતી હોય તો ?” પછી જગુ તરફ ફરીને કહ્યું, કે “તમે પણ અહીં મુઆ છો કે ?” અને મછી કેશરી ગમી બેઠ બોલ્યો, ‘આલ ડીઅર મારા બેગી !’

“ઠીક તેવારે જગુબાઈ, પ્રણામ. હું થોડીજ વારમાં પાછી આવું છું, કેશરી બાલુ ભેગી જવા તૈયાર થતાં બેલી.”

“અત્યારે તું ક્યાં જાય છે ?” એટલામાં પરશોતમ હાથમાં એક છાપું લઈને આવી લાગ્યા અને બાલુને ગલતીમાંથી પકડીને બોલ્યા—

“સખુર ! હરામખોર, બદમાશ, તું કંઈ જાતના ધંધા કરે છે ?”

“ધંધો ! ધંધો વળી શાહુકારીનો ખીન્ને કેવાનો ?” બાલુએ તકટાઈથી ઉત્તર દીધો.

“પપા છોડો એને ! આ કેવી ધંધલ ?”

“ચુપ નાદાન છોઠરી ! આખો ફાટીને આ વાંચ ! ગમ કાલે હોટલમાં જઈને શું ઉઠાળી આવ્યાં અને આખરના કાંકરા ક્યાં તે આ જો !”

કેશરી તત્કાળીક છાપું વાંચી લઈ બેલી. “અરે રે, શું એ વાત ન્યુસપેપરમાં પણ આવી ગઈ ! અરે ભગવાન આ મને કેવું ખરાબ લાગશે ?—આજે—આજે આખા જમતે મારી ફજેતી જાણી હશે.” કેશરી કહલી ઉઠી.

“પપા છાતું કેમ રહી શકે ? ને તે પણ કેટલો વખત ! અમારા પણ પુણ્ય આડે આવતાં હશે ને ! અરે રે, આ કેવી નામોશી ! પડી, પડી, તે પણ ક્યાં જઈ પડી ? પડતી પહેલાં હૃદયનું જાન આચળ થાય છે, જેવી રીતે રાત્ર પડવા પહેલાં સૂર્યનું તેજ ઝોણું થાય છે.”

“ઓ પપા ! પપા ! હવે વધુ બેચેની ના જાળો, મારી જીભ ચર્ચ, મને ક્ષમા કરો.”

‘અરે હંસલાઓના ક્યાં ટોટા હતા કે આ કાગડાને કોરે વળગી ?’

અત્ય ર સુધી અબોલો રહેલો બાલુ હવે વચમાં બોલી હડ્યો. “કેશરી, આ મને ચતું અપમાન તું મુગે મોઢે સંખી રહી છે ?”

હવે બાપાલાલ પણ ત્યાં આવી લાગ્યા અને વરઘોડો સામટો ચડ્યો, બાપાલાલે કહ્યું ‘શાહુકારના દીકરા, કેશરીની બંગડીઓ ક્યાં છે? લાઈવ!’

“બંગડીઓ કેવી ને વાત કેરી? બાપાવાળાઓ તો ગમે તે લખશે, તેને માટે શું હું જવાબદાર છું, એ વાતજ બીલકુલ ખોટી છે.” બાલુએ બળત્રા કર્યા.

પ્રકરણ—૧૯ મું.

હવે પરશોતમે કેશરીને પુછ્યું—“ તારે હાથે પહેરેલી બંગડીઓ ક્યાં છે ?”

“ બાલુ પાસે પૈસા ન હતા એટલે બીલના બદલામાં મેં બંગડીઓ આપી દીધી હતી.” કેશરી રડમસ બનીને બોલી.

હરામખોર, સાંબળ્યું; આ શું કહે છે ?” પરશોતમે બાલુને પુછ્યું.

“અમે હોટલમાં ગયાજ નહોતા ને ?”

“બાપાલાલ બોલ્યા, જગુભાઈ, તું એ હોટલનાં જઈ, બીલના પૈસા આપીને—”

“ હું બીલના પૈસા બરી, બંગડીઓ છોડાવી લાવ્યો છું, આ રહી તે !” અને જગુએ ખીસામાંથી કાઢી સર્વને તે બતાવી.

“ જો બાપરે, હવે સાચુત સપડાયો. ” બાલુ ગભરાતાં મનમાં પટપટ્યો.

“ શું બંગડી છોડાવી લાવ્યો ? ક્યાં છે ? જો, આખરે પણ મારોજ જગુ તે જગુ !” કેશરી બોલી.

“ કષ્ટુલ કર, કષ્ટુલ કર જો પિશ્ચાચ તારું પાપ કષ્ટુલ કર !” પરશોતમે પુઠાયું.

સધલા સંજોગો જોઈ બાપાલાલ બોલ્યા. “જગુભાઈ, હવે વાત હથાડીજ પડી ગઈ છે તો લોકોના કસ્યાણુ અર્થે આ કેસ કોર્ટમાં ચલા-

વલો મને જરૂરી લાગે છે, બબ્બે વખત કાઢમાં સળ પામેલા આ જુના ઝમીજ બાલુને પોલીસને બેલાવી સોંપી દે.

એટલામાં બાપાલાલને કાંઈ પુછવાને જમની ત્યાં આવી લાગી અને પોલીસનું નામ સાંભળી બેલી—“અરે, મારે ખાતર એવું ન કરશો. તમે અધાયેને હું પગે પડું!”

“જમની બહેન, આ બહમાશના મામલા વચ્ચે તમે શા માટે પડો છો?” બાપાલાલે હમ માર્યો.

“એ, એ મારો પ—પ—”

“જરા પશુ ગભરાયા વિના સાચું કહો ! બેલો !”

“એ બાલુ મારો...પરણ્યો પતી થાય છે.” જમનીએ ન છુટકે હવે સાચે સાચું કહી દીધું.

આ સાંભળી કેશરીએ વીસમય થઈ જમનીને પુછ્યું.

“હે બહેન, આ તું સાચું કહે છે?”

“કેવળજ સાચું કેશરી બહેન,” આંસુ સારતાં તે બેલી.

“કેશરી આ જોયું? યુવક અવસ્થાનો અંધાયો? સ્વછંદતાના બેથ, સ્વતંત્ર્યનો પવન, અને જમાનાની દેખાદેખી ક્યાં ધસડી લઈ જાય છે?” બાપાલાલે તીક્ષ્ણ બાણ છોડ્યાં.

“હવે હું બધુંજ સમજી ચુકી, રે બગવાન આ કેવો દગો? એ જગુ જગુ, તું મને માફ કરી શકીશ?” કેશરી જગુને પગે લાગતાં બેલી.

“એમાં માફ કરવા જેવું શું છે? જુલો કરતાં કરતાંજ માણસ સંસારનો હિલ્લ કરતો થાય છે. જુલ એ ગુનો નથી, લે હિલ, પશુ મારી મરીખી તને નહીં આડે આવે?”

“આટલું જોયા જાણ્યા છતાંયે...દીકરી જે તારી ખુદી સુધરી હોય, તો આવતીકાલે બધુંયે સુધરી જશે,” બાપાલાલ બોલ્યા.

“મારા વહાલા બધાંજ કેલેજઅનો આવાજ ધધિળાઆ અને હિતા વળાઆ હોય એ આજે જાણ્યું ! પ્રથમ ધાંધલ કરે ને પછી પરતાય !” પરશોતમે આનંદથી કહ્યું.

બાલુનું મોંઠ ચપત થઈ ગયું હતું તે હવે ખુલ્લું થયું તે બોલ્યો કે—

“પશુ હવે આ તમારી ધાંધલમાંથી મારો છુટકો કરશો મને ટાઈમ થાય છે!” બાપાલાલે જમનીને જોઈને કહ્યું, ‘એને માફો આપું’?

‘હા, કૃપાવંત શૈઠ્ઠ પ્રભુને ખાતર મારી પર દયા કરો.’

‘એ વળી પાછો તને દુઃખ દેશે તો?’

‘તો જેવા મારા ભાગ્ય!’ જમની બોલી.

બાપલાલે હવે બાલુને રોમથી કહ્યું, ‘જેરે અહ્યા, આ જમનીને સાથે રાખી, સુખી અને શાંત જીવન ગાળવાનું વચન આપે તો તને પણ માફી મળશે.’

બાલુએ હવે ગળગળો હિતર દીધો, ‘પણ સાહેબ, નોકરી ધંધા વગરનો હું, એનું ગુજરાન શી રીતે ચલાવીશ?’

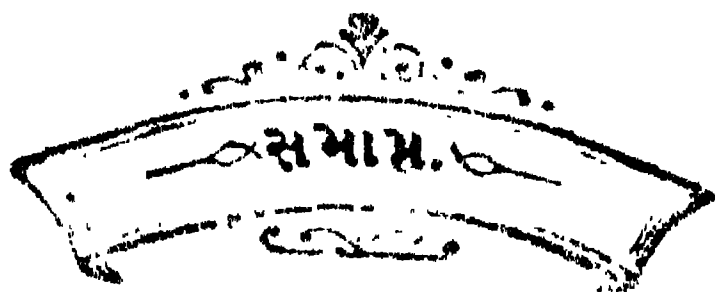
‘આવતી કાલથી મારી પેઢી પર આવજો, ત્યાં બધું થઈ રહેશે,’ બાપલાલે નાંખતી કરી.

‘તો મારી જમનીને સુખી કરવા કે કને બદલે દશ વચન આપું!’ બાલુ ટૂંકો થઈ ગયો.

હવે પરશોતમે પ્રેશરીને કહ્યું, ‘દીકરી હવે તારે ને જગુને કંઈએ વાંધો રહ્યો નથીને?’

‘એમનો તો વાંધોજ ક્યાં હતો? વાંક બધો મારો હતો, પછી પુછવાનુંજ શું છે? પ્રેશરી હવે શાંત બનીને બોલી.

“વિશેષમા એક વધુ ખુશાલીના સમાચાર હું આપું, જગુભાઈને મેં જે મોટું કાર્ય મેં સોંપ્યું હતું તે એની મેહનતે સફળ હિતાયું છે, તો હવે એનું આજથી મારા ભાગીદાર તરીકે જોડવાનો નિશ્ચય કર્યો છે, હવે હેલ્લું કર્તવ્ય હું મારેજ હાથે કરીશ”—એમ બોલી બાપલાલે એક પુણ્યનું કામ કર્યું એટલે દીવાળી વીટતાં નવાં સાલથી જેમ જગુને પોતાનો ભાગીદાર બનાવ્યો તેમજ પ્રેશરીનો પણ તેને ભાગીદાર બનાવવા માટે પ્રેશરીના અને જગુનો હસ્ત મેળાપ કરાવી આપ્યો. સર્વને બાપલાલ જેવા ઉદાર શેઠો મલે એવી પ્રાર્થના સાથે.

બુઝીના આવૃત્તિ !

આવૃત્તિ તા. ૧ સીએ બહાર પડશે.

બાહેર પડેલી નીચલી કુલે
બુકેમાંથી કેટલીક બહાર છે.
એમાંથી આશરે અરધાં નંબરો
જેટલી એ આનેજ મળી શકશે.

- ૨૪ કુદરતની કરામત
- ૨૫ પરણ્યાં થા તો મરું ?
- ૨૬ પ્રેમ શક્તી
- ૨૭ ડાળતી દયાનત
- ૨૮ તોખમમાં તમેશમ
- ૨૯ બળવંત બળીદાન
- ૩૦ દિલાવર દિલાવર
- ૩૧ ફોકતનો ફોકો !
- ૩૨ કન્યા કસોટી !
- ૩૩ તમદીરનું ત્રાણ
- ૩૪ કમબખતીના પારાવાર !
- ૩૫ પ્રેમનો પરમાર્થ
- ૩૬ ખુબસુરતીના ખેલ !
- ૩૭ ગમ્મતનાં ગાબરાં
- ૩૮ માયાકુળ મહિલા
- ૩૯ દયાનત તેવી બરકત
- ૪૦ બહેમની વિપતી.
- ૪૧ પ્રેમનું પ્રબળ !
- ૪૨ વફાની પુટલી !
- ૪૩ ખુન જીવર !
- ૪૪ 'અનાથ યુવતી'
- ૪૫ નાઝનીન મહેઝબીન ?
- ૪૬ "કરપીણ કારજો"
- ૪૭ "કુળવંત કળી"
- ૪૮ બુલખૂલ કે બળા ?
- ૪૯ નેકબંદ નરજેસ
- ૫૦ વિર વનિતા
- ૫૧ દમાબાબ દુ-મા.
- ૫૨ નાહટ નકલી
- ૫૩ કમાલ કો'ની સમાહ ?
- ૫૪ અપકાબંધ ભરથાર !
- ૫૫ "બોળપણનો ભાર"

- ૫૬ વિવાહ પછીના વિધન !
- ૫૭ નાદાનીનો નતીજો.
- ૫૮ એક તાગડો.
- ૫૯ "વનમામી વનિતા."
- ૬૦ ગરીબીનો ગબમ.
- ૬૧ પવિત્ર કે પાપી ?
- ૬૨ વેશવાળ પછીના વાદળ !
- ૬૩ એ હમાન કાણુ-મરદ કે ઓરત !
- ૬૪ અફસોસનાં આંસુ
- ૬૫ "પાપી પત્ની"
- ૬૬ દિલની મામ્મી
- ૬૭ કમાલ કોમડી !
- ૬૮ નિરાળી નિરધન
- ૬૯ બલાનું બલું !
- ૭૦ ખુદાને દારનું બેકું
- ૭૧ મમાજીક સંકટ.
- ૭૨ દિલાવર દુશ્મન
- ૭૩ પરણ્યા પછીના પંચાત.
- ૭૪ પુનર્નિલન
- ૭૫ જાસુસ કે જાદુગર
- ૭૬ સદગુણી શહેરીવાર
- ૭૭ 'નવાણું તયની નવી !'
- ૭૮ ખુરાનું ખુરું
- ૭૯ તકાબરીની તોજેશ.
- ૮૦ માયાનો મોહ !
- ૮૧ "ઓરત કે આફત ?"
- ૮૨ "જોડબાઈની જંજળ !"
- ૮૩ 'ચીલ ઝડપ'
- ૮૪ વફાઈમાં વમલ !
- ૮૫ ફરે તે ચરે !
- ૮૬ નાસમજ નાદાન.
- ૮૭ પ્રેમનું પરીણામ !
- ૮૮ પણોતી પુટલી
- ૮૯ ગુલામી ગામડયન
- ૯૦ અફલાતુન ઓરત.
- ૯૧ મકમની મહોકાણુ.
- ૯૨ કુવારીની કેળવણી !

